

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

A GRÓFNÉ URA

REGÉNY

IRTA
TOLNAI LAJOS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA
1897.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-75-0 (online)
MEK-14501

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET.

Consilium.

MÁSODIK FEJEZET.

Én örömmel áldozom fel magamat.

HARMADIK FEJEZET.

Szóljon.

NEGYEDIK FEJEZET.

Welden gróf gyámsága.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bodon ur mit szólt?

HATODIK FEJEZET.

A temetés.

HETEDIK FEJEZET.

Ha így nem: ugy.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Az egyik boldogsága.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Egy gróf, aki szakácsnét szerződött.

TIZEDIK FEJEZET.

Két jó barát a szép ifju korból.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Menyasszony, hugom asszony, nénike.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A mérég.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A vizsgálat mit derít ki.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

A törvény, a törvény.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A plebejus ember.

ELSŐ FEJEZET. Consilium.

- Mikor várható a katasztrófa, doktor ur?

- Várjon páterkám, hadd eszem meg ezt a sonkát. Most igazán jóllakom. Rettenetes fősvény asszony ez a grófné.

Mit akar? Adjak egy pár szeletet -

- Eh - hadd olvasok.

- Magda - hol van a vén Magda? Mi? Magda? Mi? csak nem aluszik maga öreg?

- Én? ugrik fel egy sovány, hosszú asszony - az volna szép, ha én ilyenkor aludnám. Van nekem bajom elég.

- Tudja, tegyen vizes borogatást a gróf fejére. Megálljon. Mondja előbb a kulcsárnénak, adjon vörös bort, egy pikura üveggel, tegyen egy tányérra uborkát is. Tudja. De ne poshadtat. Most nincs itthon a grófné. Ma jó ebéd legyen. Nem kaphatnék nyulat? Szépen spékelve, jó szalonnával. Ne adjanak avasat. Most nincs itthon a grófné.

Menjen, menjen Magda, de ebben a szent perczben itt legyen.

- Ide nem szükséges most beereszteni senkit. Hanem maga itt legyen. Finom sonka. Ki páczolta? Ezt igazán kedvvel lehet enni. Így be jó. Most kiveszem a részemet.

Nehéz, kinos nyöszörgés csuszik végig a nagy termen, melynek függőnyei le vannak eresztve, butorai össze-vissza forgatva, fauteuilljei szerte tolva ablakhoz, kályhához, ágyhoz.

- Magda - - mi ez? a vén Magda már megint kiszaladt. Hol az isten világában lehet. Az ember nem ehetik becsületes nyugodtan. Páter, mit olvas?

- Ezt a bécsi lapot. No ilyen szemtelenséget se láttam még -

- Szidják a magyart? Mi - mi? Egyék ebből a kövéreséből. Borzasztó! hogy lehet a sonkát ilyen indifferenter venni. Szégyen, nem szégyen, de én ezt a sonkát befalom. Nincs itthon a grófné. No Magda csak hogy itt van. Aztán jó-e az a bor? Hát uborkát nem hozott. Hát mi?

- Hát azt is hozzak?

- Természetesen. Hanem előbb álljon meg. Van-e jó sajtjuk?

- Van.

- Álljon meg. Almájuk?

- Van.

- Kis szőlőcske?

- Van.

- Mondja Weinnénak - tiszteltetem. Adjon csak. Menjen, menjen.

- Ne fordítsam meg a grófot, doktor ur? Nagyon nyöszörög.

- Mit? Hadd nyöszörögjön. Nem fáj az már senkinek. Hallotta? Weinné küldjön egy kis jó sajtot, egy néhány szép almát, néhány fürt szőlőt, tehet a tányérra két három szem diót is. Aztán mondja, hogy szeretnék egy kis finom finom jó ebédhez jutni. A grófné esténél előbb úgy sem jöhet haza.

- Vajjon megkapja méltósága a doktorokat?
- Hát még is itt áll? Istenem az embernek meg kell bolondulni. Hát én menjek a kamarába?
- De a gróf - Jézus, annak mindjárt kiszakad a lelke.
- Mondtam már, Magda maga egy kiállhatatlan vén számár. Mit akar attól a gróftól? Nem segít azon már se isten se ember.
- Hát akkor mért küldte a tekintetes ur a grófnét Pestre?
- Csuf egy okoskodó asszony maga.
- Jó jó, hát megyek.

Azonban előbb egyet mégis mozdit a grófon.

- Régi uram, nem tudom, milyen lesz a másik.
- Ugy úgy csak menjen.

Ah a gróf!

Elszáradt, aszott fej. A ránczos kopasz homlokon gyöngyöző verejték, mely széles baráz-dákban ereszkedik alá a meztelen, eres, sovány nyakra. Nagy kékes orr, tátott száj, törött fekete nehány megmaradt fog: vékonyra lapult nyelv, mely félig kinyulik a szájból. Elszáradt karok, csont ujjakkal; nagy bütykös meztelen lábak, melyek így hustalanul három akkoráknak látszanak, mint ép korukban lehettek.

Összegyűrt lepedő, mely az elhagyottság minden tüneteit magán viseli, vékonyka takaró, mely csak a halál elől rejt el még a mit elrejlhet.

- Pista gróf - megmondtam, ne dörömbölgjön, megmondtam ide most se ki se be senki. Tudja. A papának teljes zavartalan nyugalomra van most szüksége.
- Csak egy perczre doktor ur - esedezik egy erőtlen gyermek hang. - Csak én magam vagyok. Károly meg Gusztai a nevelő urnál. Hadd csókolom még meg egyszer a szegény papa kezét.
- Még megcsókolhatja elégszer. Most ne alkalmatlankodjék.

A lassu, meg-megujuló dörömbözés elenyészik.

- Borzasztó! az ember ezt a kis sonkát meg nem eheti békében.

A nyitott ajtón, melyen a vén ápolónő egy tálczával s rajta a sürgetett cikkekkel belép, egy tisztos, öreges ur is beballag. Deres szakállu, ősz ritkás haju, torzonborz feketés szürke szemöldöke, piros vaskos ajka s hosszú szálas bajusza csak a fiatal kövér, zsiros száju szőke doktorra tehet rossz hatást, mert ilyenkor akadályozni az embert az élvezetben hogy ne lehetne bosszantó.

A sugár, nyulánk termetű, mintegy harmincz-harminczöt évesnek látszó pap is felpattan.

- Ah isten hozta urambátyám.
- No, hát nem zavarom az urakat?
- Ilyen jó partner, hogy zavarom bennünket. Tetszik egymást ösmerni? Doktor Szalma Sándor ur, a csuhányi orvos. Pompás fiu. Veresváry Máthé, földbirtokos Pünkösdfájáról.
- Oh voltunk már együtt.
- Igen - fal egy husosat még a megzavart, de meg nem akadályozott fiatal orvos - gondolom a csuhányi agarász egyleten.

Három szép leánya van. Ugy-e?

- Van.

- Majd tesszük tiszteletünket.

- Bizony jó lesz.

- Szeretem a névnapokat. Nálunk Sárospatakon, a hová én való vagyok, minden becsületes ember nevenapját megtartottuk.

- Hát azt különben megteesszük itt is! Elvárjuk.

- Meglesz tekintetes ur. Talán szolgálhatnék egy kis veres borral.

Ilyen téli hideg időben jó az.

- Délelőtt nem iszom bort.

- Nekem még ma sok dolgom lesz. A kanászt agyon verték.

- Melyiket? Azt a nagy derék fiut?

- Gondolom.

- Sörös Miskát, Aj! Ki volt az a disznó, a ki...

- Nem tudom. Ma bonczoljuk. Három gyereket megmart a veszett kutya.

- Csak nem?

- Meg.

- Rémitő!

A szegény beteg grófról még nem lehetett szó.

- Egy finánczot a derékiek megfulasztottak.

- Ej, ej!

Többet nem szóltak, csak nevettek.

- Öt gyermeke volt a szegény ördögnek.

- No azok legalább az apjuk mesterségét elkerülik.

- Gondolom. Talán egy pohárával?

- Köszönöm - mormogá Veresváry ur a beteg felé tartva.

- Nekem el kell magamat látnom.

Veresváry ur elunta, köpczös, husos természetével ráhajolt a betegre. Egy pár perczig bámulta, a fejét csóválta, ümgetett, s aztán megszólalt:

- No méltóságos gróf ur, hát hogy, s mint? Hiszen úgy látom, egészen jobbra fordult a dolog. Hála isten. Ez a jó doktor csodát mivel.

- Itt már bajosan. Későn került a kezemre. Elpaczczolták.

Veresváry ur oda szegezte bámuló tekintetét a piros egészséges, nagy kövér képű doktorra, aki ily könnyedén tudja venni az állapotokat. És nem tudta: megvesse az ilyen lelketlen doktort, vagy bámulja egyenes szókimondásáért.

Egy kicsit bámulta is, de szeretne volna le is - köpni.

- Mi a baj?

Értette Veresváry ur a gróf betegségét.

- Mi-i? Magda takarítsa el ezeket a holmikat. Egy fogpiszkálót tudna nekem keríteni? De hamar ám, mert ma borzasztó sok dolgom lesz. Menjen be egyuttal a nevelő urhoz, ha már ennyien vagyunk, bejöhetnek a gyerekek is - tétessen ide jóra való szivarokat. Utálatos fukarság az, mikor egy grófi háznál így látják el az embert. Azt akarták virrasszon az ember estétől reggelig. Éhen. Oh persze. Én nem vagyok zsidó doktor. Nem értek ahhoz, hogy kell furfangosan kihorgászni a zárt tárczából a pénzt; hogy kell eltagadni, hogy az ember szégyeli magát a föl sem vevő bánás miatt. Az orvos nem asztalos, aki érzéktelen tárgygyal bánik, az orvos ember, akit meg kell becsülni; aki iránt feltétlen bizalommal kell lenni: akit nem szabad pojácának tartani: fizetett belső cselédnek: hanem a tudomány képviselőjének, a kinek megbecsülésétől nem egyszer életünk függ. Én megmondtam, mi baja van a grófnak. Hátgerincz sorvadás, a legelőrehaladottabb stádiumban. Mit értem volna el vele, ha hazudom? Nem, senkinek. Ami a fejemben van, ami a szivemben van, ha bizalmatlansággal meg nem sértenek - adom, a maga összességében. Egy cadaver előtt mit tánczoljak?

- Hallotta, a méltóságos grófné bement Pestre - Kovácsért, Lumniczerért.

- Be. Mikor láttam, hogy semmit se hisznek bennem: azt mondtam, tegyék a mit akarnak. Diplomám kitűnő, kórházi gyakorlatom nyolcz év, száz meg száz beteget kezeltem, tapasztalatomat, ismereteimet nem az ujjamból szoptam. Én színészkedni nem tudok. Majd meglátja, azok a hirneves urak ha kijönnek mit csinálnak. És mi lesz az eredmény? Az, hogy a gróf reggelnél tovább nem tartható. Egy korhadts fának, egy erejét vesztett kéregnek leomlásánál a természetet csak az örültnek jut eszébe vádolni, de egy kiszivattyuzott embernek az óra pontosságával bekövetkezett halála az borzasztó bűne a doktornak.

- Ne tessék azt úgy venni, doktor ur -

- Én éjjeleket töltöttem egy egy napszamos mellett a kórházban. Nem volt sem ingem, sem gallérom, de rám bízták. Addig lestem, tanulmányoztam, hogy behatoltam az idegeibe. Azt, a mi elszakadt, összekötöttem; a mi elhasználódott, s lehetőleg kifoldoztam és boldog voltam határtalanul, mikor a nyomorult fölkel, s néhány hatosommal elbocsátottam. Menj szegény élvezd a napot, s ha hiszel istenben: dicsérd.

De itt, a gazdag embernél, a doktor feladata egészen más.

- Ne tessék ezt úgy gondolni doktor ur. Aki a betegét szereti -

- Szeresse. Ki mond annak ellent.

- Az nem is tudja, mihez kapjon.

- A csizmadiának sohase fogjuk meg a kezét, a festőnek ki merne utasításokat adni, hogy most ebből a festékből majd a másiktól keverjen többet: de az orvos az egy vak, az egy süket. Ugy-e tekintetes ur?

Kocsik, hintók robogása, kutyák csaholása, cselédek jövése-menése verte föl az udvart.

A nevelő kiszaladt, a gróffiuk az érkezők elé futottak, a pap se tudott bent maradni, még Veresváry ur is eltávozott, egyedül a komor hangulatu doktor maradt helyén.

Lassu csoszogással, halk suttogással közeledtek az érkezők.

Két fővárosi hirneves orvos, ugynevezett professzor vezette karon fogva a hangosan zokogó grófnét. A nevelő kezeivel karjaival, mintha egy rudat terjesztett volna ki - eltorlaszolta a siró ugrándozó, a kordonon keresztül törni törekvő gróffiukat.

Hogy szerettek volna betörni a cselédek is; de a jelenet nagyszerű ünnepélyessége csak igen szűk körre szorította a belső társaságot.

Akkorra már a pesti notabilitások levetették felöltőiket és majdnem diszlakomához alkalmas öltözetben lépték át a nagy beteg küszöbét.

Nem lehetett tartóztatni a grófnét, az oda szökött a beteghez, az ágy elé térdelt és sűrű csókokkal borította el a gróf lefityegő hideg kezzeit.

Végzetlen finomsággal nyujtotta a két híres doktor és professzor egyik a kis ujját, a másik a könyökét a falusi kollégának.

Ugy a fogaikon keresztül valami szó, vagy köszönésfélét is szürtek.

Az egyik professzor nagy magas kopaszos nyulánk ember volt, élénk nyájas szemekkel, pompás gyűrűkkel és olyan nyakkendőtüvel, melynek már magának jótékonyan kellett hatnia.

- Kolléga ur - intett egy gyönyörű arany órával a magas, kissé szőkés professzor a falusi doktornak - emelje fel a grófnét és most tartsa kissé távol. Nem lenne kegyes megmutatni a legujabb rendelvényét. Ah - ah - itt roppant füledt a lég. Mit ettek itt? Erős borszagot érzek. Használt valami bormosást? Az jó. Hm, hm. Kérem kolléga ur feleljen csak nekem - hm, - hm, micsoda kép az ott a falon? Ah az Ráfaeli mű. Ismerem. Másolat. Evett valamit a beteg? Sonka illatot észlelek.

- Sajt - jegyezte meg a másik professzor ur, ki fekete hosszú barna csontos, száraz ujjait rettenetesen morzsolta.

- Kérem kedves kolléga - valamit aludt a gróf?

- Csak elalélt.

- Elalélt? hm, hm.

Akkorra már egyik professzor megfogta a beteg csontkezét és kezében tartogatva méregette a létező életerőt.

A barna fekete tanár, kinek fényes fürtei mintha oda lettek volna ragasztva a fejéhez, homlokához, halántékához, és aki nagy hajlott orrát látszott arra használni, hogy hallgassa a tüdő működését, - hátra hátra hajlott, és jelentősen keresett valamit nagy sárgás héju szemeivel a levegőben.

Nagyszerűen hozzá láttak feladatuk megoldásához.

A figyelmező grófné szívét a legerősebb remény tölthette el, mert úgy nézett átható könnyes szemeivel a két mentő angyalra, mint aki már tisztán látja, hogy itt a halál le van fegyverezve.

Hajlandó lett volna csupa hálából és a két nagy ember iránti tiszteletből oda kiáltani a falusi doktornak, hogy számár!

Talán érezte is ezt a csuhányi orvos ur, ki sárospataki fiu volt - mert mosolygott.

A két fővárosi nevezetesség téntát, tollat és papírt kért.

Erre be kellett jönni a nevelő urnak.

Meg is jelent.

Középtermű, széles domboru mellű, hatalmasan kifejlett idomzatu ember volt, barna rövid körszakállal, kis pörge bajuszszal, melyet daczára a nyomasztó állapotnak igen jól kipödrött. Homloka okos gondolkozó embert árult el, fekete apró szemei és összeérő gazdag szemöldei és tompa vastagos orra, melynek lyukaiból sűrű fiatal szőrszálak törtek kifelé - nem tett a notabilitásokra rossz hatást.

Oda tekintettek - csak úgy véletlenül a testes, kövér, nem valamely szabályos arczu, de nem is rut grófhölgyre is -

Ezt a szivélyes meghajlást épen nem ajándékoznák a falusi kollégának is.

- Bodon ur - kérem - lépett előrébb a grófné és ment a nevelő ur felé - hozzon csak téntát, tollat és papírt.

E hangban ki volt fejezve, hogy: mennyire becsülöm ezt az embert.

Ha a gyűlöletet nem lehet eltitkolni, nem lehet a rokonszenvet sem.

A nevelő ur, mintha tudta volna - de tudhatta is, hogy mire lesz ily két országos hírű nagyság előtt elsőben is szükség - belső zsebébe nyult, onnan egy kész írókészletet vett ki, papírral együtt, s oda tette a beteg ágya előtt levő kis mozgatható asztalkára.

A fekete professzor kitátotta nagy száját, mit sem törődve azzal, hogy betett fogainál végig meglátszanak az aranykapcsok; lapos, kékes nyelve hegyét fogaihoz nyomkodta és nézte, hogy kitűnő pesti kollégája miben állapodik meg.

Ő volt, mint bizonyosan kisebb hatalom arra jelölve, hogy a receptet megírja.

Néztek egymásra sokáig, és a magas szőke mintha a taktust is ütné a rendelvénnyel, vigyázta a tudomány betükbe szökkenését.

- Kolléga ur - fordult a rendelvényt író tanár a falusi doktorhoz, fog kegyeskedni, hogy ez a rendelvény a leggyorsabb idő alatt megkészítettessék és talán fog kegyeskedni arra nézve, hogy ennek a hatását még mi is észlelhessük.

- Esedezem Nagyságtok előtt, talán nem lesz már rá szükség. A beteg már ezelőtt négy percczel kiszenvedett.

- Az nem lehet, ugrott fel a rendelvényt író professzor.

A két professzor megfogta és megrázta a grófot.

- Ah, hogy mondhat ön ilyet? Él!

- Kérem, nem él.

- Élnie kell. Mosust. Hallotta ön, mosust. Szaladjon siessen.

A gróf ur félig nyitott szájjal és megállott szemekkel, melyek néztek, láttak, feküdt élettelenül, kezei lelógtak, álla leesett, lélekzete valahol fenakadt és örökre elakadt.

Most már bejöhettek a gróf urfiak is, bejöhetett a cselédség, a künn várakozó Veresváry ur, a folyosón egybegyűlt szomszéd birtokosokkal - a két országos nevezetesség pedig átengedhette a tért a mosóasszonyoknak.

MÁSODIK FEJEZET.

Én örömmel áldozom fel magamat.

Lehet valami jóleső érzés abban, ha az egyszerű, nem rokon ember elmondhatja: én színről színre láttam a halottat, egészen ott voltam az ágyánál. Megfogtam a kezét. Igen, én a lábát is megfoghattam volna. Milyen sovány lába volt szegény grófnak.

Ilyenkor az erős, egészséges falusi ember, asszony, cseléd önkénytelenül is hálát ad a jó istennek, hogy neki, szegény létére is, jó erős lába van.

A grófnét odább lökték.

Vaczok Jánosné, a kis szücs felesége lökte odább.

Látni akarta a grófot egyszer, egészen.

- Teremtő Atyám - kiáltotta hátra felé a szerencsés asszony azoknak, a kik szintén látni akartak mindent - sohase gondoltam volna, hogy egy nagy ur idáig jusson, hiszen ez egy valóságos -

- Csontváz - egészítette ki a katolikus kántor.

- Hát mire való a jó mód, ha a gróf se tud magán segíteni!

- Igaz. Eresszenek -

S most, Varga Mihályné furta magát oda a halotthoz.

- Megverte az isten! Mennyije volt ennek a nagy urnak, mégis elvette a mi kaszálónkat. Nem megmondtam akkor Szabadosné, hogy: hej hej: fizet ezért valaki. Itt van. Vidd el a kaszálónkat.

Egyet - követem alássan - köpött a paraszt asszony, ki tudná azt, mért - és átadta jó látó helyét másoknak.

Ő megnézte, megmérte jól a gróffiakat, kik csak úgy bögtek, olyan siránkodva, mint a paraszt gyerekek, mint az övéi, mikor az ura, Varga Mihály, egy őszi vásárkor lebukott a szekérről, s a lovak keresztül gázoltak rajta.

Visszament hozzájuk.

- Ne sirjanak kedveseim - simogatta a legkisebb gróf urfit - isten gondoskodik mindenkiről. A mi megtörtént, megtörtént. A jó teremő az én árváimat se hagyta el. Ne féljenek.

Próbálta őket tiszta szívből vigasztalni, de hogy nem ment - megcsóválgatta őszes fejét - s kiódalgott a tömött szobából.

Mintha együgyű lelke megkönnyebbedett volna e nagy csapás után, megbocsátott mindent és szívéből a régóta őrzött gyűlölet - mire haza ért, kitördelőzött.

Egyik kis unokájával nyugodtan eddegélte vékony ebédjét.

- No lám, lám! mormogá, hosszan maga elé nézve.

És látta az urát, Varga Mihályt, a mint a kaszáló szélén megjelenik teljes férfi erejében, hogy a munkához lácson, és az eső előtt végezze, a mit végezhet; látta, mikor a hajduk eltaszigálják igaz jószágáról és hiába emeli föl kaszáját halálos vágásra, mert leütik még jó idején; látta a felhők alján, akkor is oly tisztán látta, mint most - -

Halkan leeresztette az asszony karjait és úgy, mintha csöndesen imádkoznék, nézte azt a felséges árnyat, a mire ő azt rebegte: isten!

- Isten, isten, kiabálja a grófné - szívet hasító kiáltással: Jer - - hol vagy, hol vagy?

Igen, bemutatná neki három árváját, de az isten most ott van a szegény paraszt asszony előtt.

- Méltóságos grófné - ránczigálja szeliden a halottól a nevelő ur - meg kell nyugodnunk. A mi isten rendelése, azt senki el nem háríthatja.

Az erős, hatalmas termetű grófné belé kapaszkodik a nevelőbe és mintha öcscse volna, vagy édes rokona - enged a szónak és elhagyja gyermekeivel együtt a halottas szobát.

Lassan-lassan az udvari cselédek és a hirtelen, rendező bizottsággá alakult falusi birtokosság kitakarítja a termet, hogy megkezdődjék a mosó és öltöztető asszonyok tiszte, addig is, míg a szomszéd városból, majd a fővárosból a temetési vállalkozó embereivel rátegye a grófi halott-ra kezét.

- Violáné - szólal meg Veresváry ur az ideiglenes bizottság élén - maga hozzá lát a munkához. Kupak János urat is maga öltöztette úgy-e?

- Én tekintetes uram - teszi a nagy trabális asszony csipőire kezeit, de ezen a kezen - úgy tessék engem megnézni, nem maradt semmi azon a szennyen kívül, amit arról az uzsorás - majd azt mondtam - kutyáról, letakarítottam. Pedig volt ám ott pénz, a fejealja alatt - teméntelen; a dereka alatt, teméntelen; a szalmazsákjában, de mennyi. Itt is lesz, mert a méltóságos gróf is nagyon értette, hogy kell meggyűjteni a pénzt.

- No ne locsogjon Violáné, csak a munkához.

És mint egy vándorló legényt, lekapta az izmos asszony a halottas ágyról a grófot. Oda von-szolta az ablak mellé.

- Egy gyékényt ide. Fektessek rá Kuczoráné. Egy dézsa vizet, langyosat, egy rossz lepedőt, lehet egy kis korpát is Ártányné. Hamar hamar asszonyok, hogy mire itt lesznek az urak, ez a szegény gróf olyan tiszta legyen mint a hóvilág. Menjen a mindenható elé tisztán, mocsok-talanul. Az én kezeim közül másként még senki se ment ki. Hol a kötényem? A lábait én mosom. Tisztábban meg nem mosta, tudom, Magdolna sem a Krisztus urunk szentséges lábait. Szegény gróf, jaj be bütykösek voltak a lábaid. Hova lettél, mivé lettél. Mikor a négy lovas hintóban mentél, de nem gondoltam, hogy valaha ekkorkára össze töpörödjél!

- Violáné, hagyja most a locsogást. Nem való az ide.

- Ugy úgy kedves fejem; nem mosta ezt még meg senki úgy, mint Violáné. Ugy kell ezt követem, mint a disznót, tisztára.

S a durva asszony csak úgy csapkodta széles tenyereivel a gróf hideg homlokát, tarkóját.

- Nem kell a szegény embert lenézni. Hej édes istenem, nem mondok semmit a szegény grófról, de nagyon kemény szíve volt. Igazán lehuzta volna az ember bőrét. Könnyebb volt a lelkének, ha a napszámból lecsiphetett. Mit ért vele? Most mit visz el belőle?

- Aztán mégis élt-halt a szép paraszt lányokért. A kire a szemeit rávetette. - Még csak az utóbbi időben is - Gugyi Örzi - -

- Kuczoráné - szó se legyen több - toppantott a lábával Veresváry ur.

- Az urak tán - vagy mi, az olyasmit bűnnek se veszik - dörmögött az asszony, mi alatt mosta, sikálta, dörzsölte a halottat.

Mire valahogy készen lettek a boldogult gróf megmosásával és felöltöztetésével és ideiglenesen fölhelyezték a hideg ágyra, a lefittyent állát tisztességesen felkötötték és az összetett kezeibe egy virágcsokrot nyomtak; megindult a kastélyhoz a részvét-deputáció. Minden egyesület, a mi csak a faluban s a közel környéken volt: elküldte hatos, hetes, huszas bizottságát.

A fukar, kemény szívű grófból egyszerre nagy emberbarát, lelkes hazafi és igen népszerű ember lett.

Mivel protestáns volt - a lelkész ur vezetése alatt megjelentek a presbiterek, jobbadán parasztok, földmivesek, de most ünnepélyes fekete ruhába öltözött gyászoló férfiak, kik a hajukra kent bő zsírral is kimutatták, hogy mennyire érzik a gróf kidöltét. Ugy mentek, oly hallgatagon, ünnepélyesen, mintha urvacsora elé készültek volna.

Az egyszerű ember teljes szívével indul az ilyen komoly műveletre. Jöttek sűrű csoportokban a gazdasági egyesület, agarász társulat, olvasó kör, jöttek a katolikus atyafiak egyletei: a Rózsás kert; a Szent szív; a Békesség.

Az esperes ur is hamar hirül vette a gyászesetet és elhozta papjait, annyival is inkább, mert a gróf főkurátora volt az egyházmegyének - habár öt esztendőben egyszer jelent meg, ha valami nagy emberért kellett gyász isteni tiszteletet tartani, országosan, fényesen, a hova kellett a diszruha, a tollas kalpag, lobogó mente, aranyos kard és drága sarkantyú.

Ilyenkor büszkén emlegette a gróf diadalait, melyeket diszruhájával aratott.

Más dicsőséget a faluban nem is aratott soha.

Most mindenki tisztességet akart tenni a méltóságos grófnak.

A nevelő ur fekete attilába, fekete magyar ruhába öltözve rendkívül meghatott arczczal fogadta a küldöttségeket. Azért e mert érzékeny szívű, jólelkű ember volt; azért-e, mert ilyen magasan még soha se érezte magát, nem egyszer a dicsérő beszédeknél sirva fakadt.

- Nagy ember volt ő, egy fényes meteor - fejezte ki magát a helybeli református lelkész, egy fiatal ember, ki csak mostanában került ide.

- Ő bizonynyal - festé magas stylű beszédében, számtalan pap élén az esperes, egy kurta vastag nyaku, ócska palástu, de hatalmas csengő hangú férfit, úgy az ötven év körül - ő bizonynyal ama látnokok közül való vala, kik hivatta voltak lángelméjüknél fogva a népet vezérelni. És im, most most - kiáltá még erősebb hangon: El esett a mi fejünknek koronája. Ő az igazságot megharcolta, pályáját megfutotta - ah ő most ott ül a dicsőültek seregében. De mi, mint a pázsitra vezetett nyáj, mit csináljunk, kire nézzünk!

Voltak, akik titkon - mert valamit tudtak már - a nevelő urra néztek.

Mily derék oszlopember válhatnék ő belőle, de hát csak egy nevelő most még - jegyezték meg magukban némelyek.

- A haza bölcs és jeles fiát siratja ő benne - szavalta az agarász egylet öreg előjárója - neve örökön él és mi hálatelt szívvél gondolunk mindenkor ő reá.

- A humánus, magas műveltségű bőkezű emberbarát nyugszik előttünk - szónokolta a »Rózsás kert« elnöke. Igen, oly ürt hagyott maga után, melynek a betöltésére vaj mikor küld az isteni gondviselés egy másik ily fenkölt szellemet...

Robogtak a hintók, jöttek a grófi rokonok, vágatva, hogy a szegény grófnét megvigasztalják - s így a számtalan szebbnél szebb beszédek iránt a teljes érdeklődés megfogyatkozott.

Sokan akarták látni a grófokat, bárókat, a gróf és a grófné fényes atyafiságát, azért ott hagyták a halottat és nézték a vendégeket, a fényes kocsikat, hintókat, lovakat, inasokat és megfedekeztek a haza és emberiség oszlopáról.

Vége lett a nevelő ur nagyszerű szereplésének is, egy fiatal gróf bezárta a halottas szoba ajtaját, és a bámuló népet odább parancsolta, le az istállók felé, a nagy csür felé.

Más igazítani valók vártak most a rokonokra.

- Lottika, Lotti, kedves hugom, ölelgette a zokogó grófnét ez a rokon is, amaz a rokon is. Gábor nagyon jókor halt meg, nincs miért őt úgy siratnod. Itt vagyunk mi.

- A gyerekeket Bécsbe adjuk nevelő intézetbe.

- Te Lottika Pestre költözől, most ott van az udvar.

- Neked édes, szórakoznod kell.

- Maradt-e végrendelet?

- Természetes, természetes - jegyezték meg többen.

- De hát arra még ráérünk - vetette közbe egy öreges gróf.

- Én úgy hallottam Lottika - állott elé és jegyezgetett irónjával egy kis jegyzőkönyvbe az a fiatal gróf, ki a halottas szobát bezárta és szinte a temetési vállalkozót sem akarta beereszteni, hogy Gábor igen rendezetlenül hagyta a birtokot. Megbocsáss, ha tévedek. Én a legjobb szándékkal kérdelem ezeket. Ugyanis mit gondolok? Borok vannak?

- Igen - rebegé a grófné.

- Azokat én fogom eladatni. Reményilem megbizol szakértelmemben. Nagyszerű összeköttetések vannak bécsi, prágai, sőt berlini borkereskedőkkel. Tehát ez megállapodás. A borokat pénzzé tesszük. Ugyan hány akó lehet? Kérlek, kérlek nem kell nekem a nevelő. Én ezt az embert egy kiállhatatlan ficzkónak tartom. Oly szemtelen, hogy a lovaimat más istállóba költette. Kérlek az én inasomnak - a Zsűlnék nem engedte meg, hogy ő hozzon zabot a magtárból. Hát miféle eljárás ez? Első kérésem is az kedves Lotti, hogy nekem teljes megbízást adj arra az időre, míg ügyeidet rendezem. Írásban, tudod édes kicsikém írásban. Te mint nő, most minden anyagi teendőktől elvonod magadat. Itt én Sándor bácsival, Karcsival, nem bánom hát a kasznároddal - de a nevelőt okk-ve-tett-lenn kizárva - egy kis rendező tanácscsá alakulunk.

- Szívesen - dörmögé Sándor bácsi, ki egy öreg, 60-70 közt járó sovány köhögős ember volt. Minden perczben czukrot evett, és egy kis fésűcskével, melynek az ezüst háta tükör volt - fésűlgette haját, szakállát, bajuszát. - Nagyon helyes. Melegében kell fölvennünk mindent.

- Mig a lopások meg nem történtek - vágott a szóba az a vörös, kövér, magas ember, kit a fiatal gróf Karcsi néven nevezett az imént.

- Alakulunk és felveszünk minden létezőt a gazdaságban. Tudd meg, a paraszt borzasztóan lop.

- De még hogyan - hugom. Pontossan.

- A cseléd az embernek halálos ellensége. Igen Lottika.

- Akasztani kellene mind. Azt mondom hugom.

- Itt most minden koldus egyet harácsolni akar. Legjobban kell őrizkedni a papoktól. Közbe vetve megjegyzem: én fogom megszabni a temetés programját. Jó, Lottika?

- Azt már egy bizottság magára vállalta - nyögte félénken a grófné.

- No hallod - és te ezt megengedted? Majd bele nézünk ebbe is. Ha mi, édes Lotti most itt nem vagyunk, téged tökéletesen kirabolnak. Mi nem fogunk semmi fáradságot kimélni, mi aranyos Lottikám tökéletesen rendezendjük ügyeidet. Én büszkeséggel fogok arra gondolni mindig, hogy neked, és szegény öcsémnek hasznos szolgálatot tehettem. Kérlek, ne sirj - te nem vagy közönséges asszony, te neked többé nem is kell magadat mutatnod a plebs előtt - kezünkbe veszünk mi minden teendőt. Legjobb lenne, ha te, a gyerekekkel most mindjárt elmennél hozzám. Kastélyom rendelkezésedre áll; kitűnő szakácsom van, szobaleányaim, kulcsárném, inasaim. Tökéletesen el lesztek látva mindennel. A temetést néhány napra felfüggesztjük, én befutok Pestre, a temetésvállalkozóval magam egyezkedem, és oly nagyszerű rendben fog menni minden dolog, a legkisebbtől a legnagyobbig, hogy te édes - meg lehetsz nyugodva. Én örömmel áldozom fel magamat.

HARMADIK FEJEZET.

Szóljon.

A januári hideg havas reggelek néha oly békítő nyugalmas szépek voltak a szilvási park széles, tiszta utain, hogy öröm volt rajtok akárkinek is végig sétálni, de senkinek se nagyobb mértékben, mint Bodon Pál nevelő urnak.

Itt szokott legtovább álldogálni, a hol most néz át a vasrácsra az ispánék udvarára. Valakit várt mindig, egy kis árva leányt, kivel egyszerre kerültek föl az alföld egyik nagy falujából a szilvási grófi udvarba.

Mind a kettő szegény szülők gyermeke volt. A Bodon Pál atyja szürszabó lett volna, de a tisztos polgár ezt a mesterséget fölcserélte irodaszolgai állással a német világban, mikor a német hivatalnokok két kézzel kaptak egy-egy magyar emberen. Így ismerkedett meg Bodon Mihály uram Fekete József ügyvéd urral, kihez iratokat vitt egyszer-másszor a városházától.

Fekete ügyvéd ur szívesen nyitott tért a Bodon uram diák fiának, hogy az másolatokkal egy kis pénzecskét keressen az ügyvédsegédek mellett.

Később az okos, szemes fiu bejutott az ügyvéd családjába a fiuk mellé. Előbb ügyességeért dicséretet, később pénzt, majd kosztot is kapott.

A gyerekek közt a legkisebb leány volt a Liszka. Az is Bodon Pali keze alá került.

Ő nyitotta ki Liszka kisasszony előtt az abéce kapuit.

Még azon évben egy csomó szép vershez is eljuttatta, melyek a szép szőke leányka lelkében aranyos világot teremtettek.

De egy vidám József estén a tulságosan ápolt vér oda szökött az ügyvéd ur agyára, s a hatalmas ember, mint egy gyermek, oda borult az asztalra - és többet sohse ébredt föl.

Mekkora ur lett most a nyomor a boldog ügyvéd családnál. Nem hordott oda többet iratokat Bodon Mihály uram, de annál sürűbben megfordultak a tágas portán a végrehajtók. Nem telt belé egy rövid év, és nem volt szükség a fiuk és Liszka kisasszony mellett nevelőre. A nyomor beszüntette ezt az állást.

Keserves könyvek közt vált el a nyolcz-kilencz esztendő gyermekleányka kedves nevelő bácsijától.

Egyik erre, másik arra, az élet országutján.

A papi és félig meddig (azon kor szokása szerint) jogi tudományokat végzett Bodon Pál egy őszi napon oda jutott nevelőnek a Szilvássy gróffiuk mellé.

Hogy? Az árva leányka ajánlatából, aki mint árva leány az ispánné nagynénjéhez került Szilváásra.

Addig beszélt a grófnénak a szép versekről, melyeket egykor a boldog napokban Bodon urtól tanult, addig magasztalta a nevelő bácsit, ki annyi mindent tudott, hogy végre is fogott az önkénytelen dicséret és a szürszabó fia egy napon belépett a szilvási kastélyba.

A három gróf fiucska is hamar megszerette a szerény modoru igénytelen, szorgalmas embert. Szinte rajongtak érte. Maga, a már öreges gróf is napról napra örömeztőbb látta, hogy akad ember, aki nem követel, aki nem lop; aki alázatosan, hogy szinte észre sem lehet venni, foglalt helyet az asztalnál; a vendégek között; a fürdőn, a sétákon, a templomban; a családi ünnepé-

lyeken; a fiuk játékánál; sokszor mellette is, ha az unta magát a téli zord napok alatt: kártyázva, diák adomákat beszélve, hogy a kastély a vidám kaczagásból sohase tudott kifogyni.

A grófné teljes bizalmával tisztelte meg, órákon át elbeszélgetett vele a nevelésről, a gazdagságról, a hiu rokonságról, kiket oly könnyű megsérteni, de lehetetlen többé egészen kiengesztelni. Arról is beszélt vele, - hogy hogy nem, csak úgy tréfásan, a hogy a jó asszonyok szoktak, hogy szeret-e már valakit.

- Nem.

Ilyenkor a grófné édesen nevetett, mert ő már az ispánék kerítésénél vett észre valamit egyszer egyszer.

Milyen boldog a nő, mikor ilyet észre vesz.

Mit lát; mi emeli lelkét; mi ad gyönyört szívének?

Volt egy egy nap, egy csöndes este, mikor magában ült kastélya ablakában, és behallatszott hozzá a gyermekek szobájából a nevelő csöndes lágy fuvolázása, hogy el-elábrándozott a sivár multon és a ködös jövőn.

Ő is, mint annyi pályatársa a főrangú világban, olyanhoz ment, a kihez szívének egyetlen idegszála se vonta.

De elment, mert már az idő el is szaladt fölötte és nem is volt szép. A természet semmivel sem áldotta meg nyugodt jó kedvén és egészségén kívül.

Némelyek azt mondták, Kenderessy Lotti milyen szép termetű. De kár, hogy himlőhelyes, piros orru, mint az apja volt, a vén Kenderessy Muki. De a fogai szépek, mint a hó, kis fehér keze van, csak egy csöpp lába, és olyan nyaka mint a hattyunak.

Ez is valami. Hogyne. A semminél sokkal több.

De egy nem szép nőnél mindezek nem tűnnek föl, ha megvannak, se keresik, ha nincsenek, se bánják.

Csak a szépé a világ.

Az rossz is lehet, jó is maradhat: neki illik.

Egyet nem tudott a grófné elutasítani magától, hogy Bodon Pál ur egy derék jószágos becsületes ember, s hogy ezért neki ez az ember mód nélkül tetszik.

Oh ha neki ilyen férjet adott volna a jó isten. A legboldogabb asszony ő lett volna. Nem kellett volna annak grófnak, bárónak lenni, még ha szegény lett volna, se lett volna baj. Az a birtok, az a néhány szép jószág az alföldön, Hontban, Hevesben elég lett volna nekik könnyen.

Aztán Bodon ur mily kitűnő jó gazda, hogy ért az mindenhez, lóhoz, jármás jószághoz, juhhoz, de még a baromfiak nevelésében is mester.

Oh nem volt mester sem egyikben sem másikban, csak a grófné szerető szeme látta azt így. Bodon ur csak érdeklődött minden iránt, mert szerette a munkát és jól esett szívének, ha igyekvését, szorgalmát, hűségét észreveszik.

Az, a kiért mindent elkövetett: ott lakott a szomszédban az ispán uréknál. Az ispán Szarvas Károly ur, öreg ember volt már, felesége is jóval tul az ötvenen s az árva leányon kívül nem volt senkijök.

A faluban mindenki tudta, hogy Fekete Liszka kisasszony meg a nevelő ur igen jó szemmel nézik egymást.

Hanem ezen ki ütődött volna meg?

Ki?

A grófné.

De csak annyiban, hogy az a kaczer leány a jó embernek meg ne zavarja a fejét.

Egy jó anya, a ki a fiai nevelőjét félti - nem megy itt még tul a határon.

Haladtak az évek, s ez az érdeklődés a grófnőben mind mélyebb és mélyebb gyökeret vert. Izgatottsággá, idegességgé, féltékenységgé fejlődött. Ha az ifjakat együtt találta: ez a napja el volt veszve; ha a nevelő egy szót talált elejteni az árvaleányról, az apró vádak egész özöne állott elő a grófné zaklatott szívéből a leány iránt.

Titkon csinos jó parthiekat szerzett Fekete Liskának, de ez a férjhez menetelről hallani sem akart.

Igy lassanként a faluban és az egész vidéken elterjedt az a nézet, hogy Liska kisasszony egy nagyravágyó, szeszélyes kaczer leány. Ám mind ez nem tudta megakadályozni, hogy a nevelő és az árvaleány közötti viszony meglazuljon.

Az ifjak csak arra vártak, hogy a kikötött szerződési év lejárvon és Bodon ur a gyűjtögetett pénzecskén egy kis birtokot vásárol.

Most a gróf halálával válpontra jutottak.

A rokonok törekedtek kezökbe venni a család sorsának vezetését. Ezt a nehéz tisztet Welden Emil gróf kötötte le magának. Ugy bizalmasan már közölte is a nevelővel, hogy szerződését okvetlen fel kell bontani. Így követeli ezt a helyzet. A gróffiak talán Berlinbe mennek s a grófné is vagy Pestre, vagy Bécsbe teszi át lakását.

- Csak egy szót akarok mondani Liska kisasszony - hangzott át a kerítésen a nevelő ur mély férfias hangja.

Liska kisasszony már, mintha ő is a gyászolók közé tartoznék, talpig feketébe volt öltözve. Telt üde arcán kedves pirosság ömlött el, fekete szemeiből a részvét sugárzott, míg piros kis ajkait a mosoly tette bájosná.

- Talán én se sokáig maradok itt.

A leány megrezzent és kezét, a kerítésre tette.

- Elmegy?

- Ugy látom.

- És ki akarja ezt?

- Nem én.

Mélyen, hosszan nézett az ifju szemébe, hogy a távozás okát kivegye, kitalálja.

Nem sokáig kellett keresnie az okot.

- Welden gróf felbontotta a szerződésemet.

- És a grófné ebbe beleegyezik?

- Neki most aligha lesz akarata.

- Hová megy Bodon ur?

- Ez valakitől függ. Megmondjam?

S a nevelő gyöngén megfogta a leány kezét.

- Itt hagy?

- Én halálomig itt tudnék maradni.

- Akkor miért megy?

- Liska kisasszony, kegyed tudja, hogy én legboldogabb óráimat itt töltöttem az ispánurénál.

- És most ezekre a jó emberekre nem gondol többet.

- Örökké. Lemegyek az öregeimhez.

- Akkor Bodon ur, nézze meg az én szüleim sirját is.

- Más mondani valója nincs?

- Keresse föl a testvéreimet, és mondja meg nekik...

A szép leány ajkai reszkettek, szeméből néhány könnycsepp gördült alá.

- Eleresztí a kezemet?

- A grófnét látom a fenyves felől jönni.

Bodon ur hirtelen megfordult, s egy mellék uton ki akarta kerülni a grófnét.

- Nevelő ur.

- Parancsol a méltóságos grófné?

Lesütött szemmel, szótalanul haladtak egymás mellett.

- Mivel bántottam én meg magát Bodon?

- Oh semmivel méltóságos grófné.

- Welden gróf azt mondta, hogy maga fel akarja bontani a szerződését. Most teszi ezt, mikor a férjem még a ravatalon? Nincs emberi szíve a gyermekeim iránt? Bántja az önt, hogy én magát szeretem? Hogy én magában feltétlenül megbízom? Bodon ur, tudja ön azt, hogy én mily szerencsétlen asszony vagyok? Több vonzalmat tettem föl önben. Csalódtam.

- Soha se gondoltam e perczig, hogy okot adtam volna a méltóságos grófnénak arra, hogy bennem ne bizzék. Kötelességemet mindig pontosan teljesítettem.

- Sohasem tettem ön ellen kifogást. Épen azért - -

A grófné lassan, észrevétlenül, a nevelő karjába öltötte a karját.

Az ifju ember zavartan nézett maga elé.

- Semmitől se tartson. Én - én vagyok, engem rokonaim nem kormányoznak. Szavaimért, érzéseimért a felelős én vagyok.

Soha a hűséget meg nem szegtem, bár férjemhez, tett eskümön kívül semmi se kötött. Hova akar ön innen menni?

- Meglátogatom szüleimet.

- Ne menjen még.

- A mint parancsolja méltóságod.

- Mit beszélt Liskával? Liska sirt. Legyen hozzám őszinte. Szereti? Mondta ezt neki?

- Még soha.

- Lehetetlen. Hisz annyit időzött ön vele. Látta, Welden gróf csak tegnap jött és már talált arra időt, hogy nekem vallomást tegyen. Felajánlotta kezét. Mit szól erre Bodon ur? Sérti, hogy ekkora bizalommal vagyok ön iránt? Én férjem halálára rég elkészültem, de arra, hogy maga itt hagyjon - nem nem - soha. Itéljen el. Bár a gróf ravatala előtt mondom e szavakat - én önt Bodon ur évek óta szeretem. Szeretem egyenes nyílt modorát, szeretem feddhetlen becsületességét; mert fiaim imádják önt - én magában mindig gyámolukat láttam. Le akarja most magáról e terhet vetni? Szóljon.

- Nem méltóságos grófné.

- Magamra akar ön most hagyni ezekkel a rablókkal? Nekem senki se kell - egy emberen kívül, és jól tudja fia m, hogy az ön.

A grófok akkorra oda értek - és gunyos mosolygással hajtogatták magukat a hidegen tekintő nevelő előtt.

NEGYEDIK FEJEZET.

Welden gróf gyámsága.

Pestnek, az ötvenes évek öreg, kopott Pestjének egy legelőkelőbb vendéglője előtt mély hajlongásokkal ugrik ki a német öltözetű bundás prémes, arany sapkás kapus, hogy egy bérkocsi öbléből valami érkező nagyurat, vagy hölgyet kiemeljen.

Ezuttal a kiemelendő férfi volt, csinos pofaszakállas, nagy arisztokratikus orru, veres kékes állu, elegánsan öltözött fiatal ember, a harminczon talán pár évvel túl.

Ugy ugrott le, oly könnyedén, mint egy gummi labda, vagy egy igen szerencsésen nyugalmazott katonatiszt.

- Méltóságod mit parancsol? Kit várjak? Kit utasítsak?

A szobapinczér is oda lejtett akkorra, és vizsga szemeivel tetőtől talpig fölmérte a kizsákmánylandó áldozatot.

- A legjobb szobáink vannak fentartva gróf ur. Első emelet, második emelet, utczára, udvarra - Dunára.

- Adjon egy két szobás jó lakást, csak udvarra, mert csendet akarok.

Ez egy kissé lejebb szállította a tekintélyt.

De mégis kiszaglászta a szemfüles német pinczér, hogy adhat a csinosabb fajtákból.

- Első emelet udvarra?

- Jó.

- A második udvarra?

- Nem bánom.

- A gróf Esterházy-félét?

- Nagyon jó.

- A meleg istállók felett, hogy a lovak közel legyenek?

- Helyes.

A pinczér elámult és perczről perczre kisebb számlát csinált.

Vége egy olcsószerű lakosztály ajtaját nagy nehezen felnyitotta.

- Mit akar? Itt ezen a piszkos helyen? Én gróf Welden Emil vagyok uhlános kapitány.

- Ah ezer bocsánat, csókolom kezeit Exczellenckiád - most már tudom első emelet, utczára - a Dunára 16. 17. 18.

- Egy elég.

- 16? Nem nem 18.

- Jó lesz.

- Mégis a 17-et nyitom ki. Két igen szép egymásba nyíló, selyem butorzattal.

Vége felnyílt a nagy ajtó és egy gyönyörű lakás kínálkozott a vendég szemeinek.

- Épen most távozott el tőlünk herczeg Stahrenberg Jakab.

- Az barátom és tisztársam. Fogja ezt a borraivalót előre is, és figyelje meg hogy két ur fog utánam tudakozódni. Egy vastag veres ember borotvált arczczal. Érti? Egy kis fekete alacsony ember kétfelé hasított orral Érti? Azokat bevezeti hozzám azonnal.

- Ah exczellenciád, azok már délelőtt tudakozódtak.

- Természetes, lemaradtam, azért késtem.

- Azok itt lesznek alant a kávéházban.

- Nézze meg. Welden Emil vagyok, gróf Welden Emil, uhlánus kapitány. Érti? Hozza őket hozzám rögtön.

Alig szaladt le a pinczér, s alig öltözött át úgy ahogy a kapitány ur, a jelzett két egyén már kopogtatott.

- Tessék. Ah! Herr von Fábisch, Herr Roth nagyon szép, hogy önök oly pontosak sziveskedtek lenni. Gyujtsanak rá. Ha tetszik valami frissítő - nem bánom én sem, pinczér, pinczér - - hallja csak barátom, két három üveg finom somlait hozasson fel, s nekem egy kis sonkát - vagy hozzon nekem theát. Rettenetes hidegben utaztam.

Pattogott a gyufa, csettegett a kés, s a szivarok füstölni kezdtek.

A kemenczében is vigan lobogott a szén.

- Uraim talán most már bezárhatnók az ajtókat - szólt a gróf egy kis frissítő elköltése után. Nagyon nagyon érdekes tárgyalandóink lesznek.

A két üzletember összenézett és szó nélkül is megkezdte a tárgyalást.

- Én uraim temetésről jövök, azaz csak koporsó mellől, mert még holnap reggel vissza kell utaznom Szilváásra, hol egy igen közeli rokonom, bátyám temetése fog lenni. Három árva maradt. Gyermekek. Azoknak én vagyok a gyámjok. Tovább megyek. Oly viszony volt köztem és az özvegy között - rengeteg vagyonu özvegy, - hogy én magamat már most is, ma is, quasi férjének tekinthetem. Én vagyok megbizva a temetéssel. Igen. Én rendezem a fiuk neveltetését. Igen. Az összes birtokok kezeimen fognak átmenni. Igen. És az özvegynek - aki egy félig tehetetlen nő - összes ügyeit én vagyok hivatva lebonyolítani. Értének önök?

A kereskedő urak kellő módon hajtogatták fejüket, és törekedtek el nem árulni, hogy az elbeszélés mily mérvben hat rájuk.

- Nagy mennyiségű boraink vannak. Mondhatnám boraim, de én szeretek bizonyos határokat megtartani. A discretiót mint mágánás és katonatiszt kettősen tisztelni tartozom.

Egyik kereskedő erre is meghajtotta magát.

Mért ne tette volna.

A hazug, csalárd ember semmit se szeret úgy mintha szerénynek, igaznak, szükséavunak tartják.

Gróf Welden Emil ur oly hangnyomattal beszélt, mely a tiszta becsületes ember hangnyomata kívánt lenni. Ez a hangnyomat egészen ellentétes a hazug és gaz hangnyomattól.

Az uhlános kapitány ur most mindennek előtt azt gondolta, hogy jó lesz kivenni a jegyző-könyvecskéje irónját, s azzal a két tusakodó kereskedő előtt a levegőben mentül több figurát rajzolni, keresztül kasul.

Miután ezt a nagy munkát megtette, a derekas munkához látott.

- A birtok uraim, a mint én ismerem, pedig jobban senki sem ösmeri mint én, mert én ösmerem a legutolsó sarkát is - tehát az egész szilvási, köncsei, ferenczi, nagyági, kisági, felső és

alsó dobi, kis és nagy lövészi birtok kitesz - ki-i-te-esz három bis öt millió értéket a legcsekélyebb számítással, ennek egy évi jövedelme a legközönségesebb perczentet véve csak - épen a legközönsége-seb-bet: lesz ugy 250,000 bis 400,000 forint. Egy kis krajczárt sem engedek ebből.

Az erdőség - az óriási. A szántóföld a legkitünőbb minőségű: a kaszáló mintaszerű; a legelő rengeteg kiterjedésű, enormis. Az egy aranybánya. Mondhatom uraim, hogy az egy aranybánya.

Itt megállt. Megint elővette az írónt, és rajzolt.

Rajzolta ezeknek az óriási birtokoknak a fekvését.

- Nem szóltam a regálékról, a korcsmáltatásokról Csak ezek kiadnak - - természetes, természetes.

Most papirost vett, arra irt.

A kereskedők is tettek egy kis számítást a saját kulcsok szerint.

Természetes, hogy a gróf kulcsa és a kereskedők kulcsa között volt egy kis különbség.

De azzal még kétségtelenül lehetett élni. Mutatta ezt a veres és fekete üzletes széles mosolya.

Milyen mosoly az, mikor egy kereskedő tökéletesen megfogta már a nyul fülét. Ott a számítás már a legtökéletesebb alapokra feküdt.

De ezt el kell tagadni, rettenetesen el kell tagadni.

És a bolondul örvendező ember ezt csak a legnagyobb kinnal képes eltagadni, de képes.

Igazán képes.

- Nos uraim, hát az én időm igen ki van mérve. Hajlandók-e önök bele menni a vásárba?

- Ha Róth...

- Herr von Fábisch.

- Én leirhatom önöknek az egyes birtokokat A-tól Z-ig. Itt van a markomban.

Az a birtok, a miről ő szólt, a nemes gróf, igazában ott volt a markában.

- Merem hinni, hogy egy hajszálat se hibázom.

- Hát mit óhajtana a méltóságos gróf mi tőlünk?

- Mit Herr von Fábisch? azt hogy önök adnak nekem de még ma 60,000 forintot.

A két kereskedő hátra esett nevettében.

Róth ur kérdezte, igen nyersen.

- Hát kinek és minek gondol minket a gróf ur?

Ez sértő hang volt.

Csak az beszélhet így, a kinek van pénze, és a kitől biztos hiszembben kérnek pénzt.

- Uraim, én ezer kereskedőt is kaphatok.

Magyarországon most temérdek az eladó birtok.

- De milyen?

- A legjobb.

- Hol?

- Mindenütt.

- Jó, vegyük a dolgot elejtettnek.

Welden gróf fölkel, kinyitotta az ablakot, hogy addig a két kereskedő értekezhessek egymással.

Azoknak, mint a motolla, járt is az ujja:

Öt, tíz, husz, huszonöt...

Lassan, vontatott izgatottsággal a gróf ur megfordult.

- Örvendtem, hogy...

- Gróf ur - kezdé Róth.

- Méltóság - folytatá Herr von Fábisch - mi becsületes emberek vagyunk.

- Igaz. Nem kétlem.

- Mi az üzletbe bele megyünk.

- A mint tetszik.

- De előbb a méltóságos grófnét meg kell hallgatnunk.

- A mint tetszik. Csak hogy nekem mindenk fölött és előtt ma 30,000 forintot ki kell fizetnem. A többivel várhatok.

- Lehetetlen addig -

- Kérem, kiáltott a gróf - semmi erőltetés. Én mint gyám vagyok itt. Az én érdekem itt szóba nem kerül.

- Tudjuk.

- Itt az öcsém és a grófné állanak most én előttem.

- Előttünk is. Azért akarnánk a grófnéval - -

- Azzal most nem lehet. A temetés előtt semmi esetre sem. A grófné igen pedáns. Rettenetes pontossággal betartja a gyászt. Én, mint gyám - ebben háborgatni semmikép se tehetem. Én nem veszem rossz néven, ha önök visszalépnek.

- Azt nem akarjuk méltóság.

- Nekem kitünő agenseim vannak.

- A mit megtehetünk, mi is megteesszük.

- Tudom meddig mehetek, azon tul egy vonalnyit se.

- Egy napot kérünk a gróftól.

- Kérem, akármennyit, csak hogy az üzletet ma megkötöm.

Nekem - no hát nem bánom - nekem ma husz ezer forint okvetlen kell.

- Gróf ur -

- De egy óra alatt.

- Méltóság - mi családós...

- Soha senkit meg nem csaltam.

- Legyen ma két ezer forint -

- Ily sértést, ily szemtelenséget - kikérek. Végeztünk.

Roth ur állott elő.

- Herr von Fábisch régi ember - én teszek ajánlatot. Ad a gróf egy írást -

- Szívesen. Huszezer forintról.

- Nem. Annyiról most szó sem lehet. Legyen ötezer.

És mi az írást egy ismeretes ügyvédnél megíratjuk.

- Kiállíthatjuk. De tizezernél még egy fél krajczárral sem alább. Azután, ha a temetés megtörtént, lejönnek önök Szilváásra, ügyvédet hoznak és én a lehető legtisztességesebb - -

- Nem úgy gróf ur. Elmegyünk Dr. Weisz Miksa ügyvédhez. Az a legbecsületesebb ember Pesten. Ott a kötvényt ötezerről - hát hat hat. Jó. A grófnak legyen igaza.

- Én mint az öcsém gyámja, az özvegy védője, a becsület őre, kijelentem hogy - -

Veszekedtek, czivakodtak, kiabáltak - míg végre kocsiba ültek és Dr. Weisz Miksa ur nagyszerű irodájában, mely egy fél vak emberből és egy kopasz fiatal emberből állott - bemutatkoztak.

- A vőm, gróf ur.

- Gratulálok kegyednek doktor ur. Mondhatom: ilyen apóst nem láttam még. Valóban résen kell lennem, hogy, mint gyám, ki magamat ez ügyben tökéletesen feláldoztam - ily fogós üzletemberekkel szemben a talajt lábaim alól el ne veszítsem.

Bejött a fiatal ügyvédné is, egy rőt veres fiatal sovány nő, ki elfoglalta a grófot.

Addig a kötvény rettenetes körülírt feltételek alatt megkészült - négy ezer forintról...

- Hogyan? szökött fel a gróf kidühödve - miféle bank az.

- Kérem gróf ur, az egy K ö l c s ö n é s h i t e l s z ö v e t k e z e t .

- Mire való?

- Tetszik tiz részvényt venni.

- Én?

- Igen.

- A legjobb részvények.

- A világ minden részéből özönlenek hozzánk a kölcsönzők, még Amerikából is.

- De a legelőkelőbb hölgyek.

- Nekem semmiféle részvény nem kell.

Addig fejtegette a híres doktor ur e részvények nagyszerű keresett voltát, s Herr von Fábisch addig ropogtatta a százasokat, talán ezreseket is, - hogy a gróf, miután katonás káromkodással kifejezte, hogy ő rettenetesen feláldozta magát öcsseiért és az özvegyért, és hogy neki ilyen bankról soha fogalma se volt, és ő ezeket a részvényeket felajánlja valamely jótékony célra, talán a színházra, vagy írók segély-egyletére vagy árvákra, - tehát hogy a maradék pénzt tárczájába tette.

- No kedves öcsém, kiáltá, - ezt se teszem meg többet, senkiért a világon.

Dr. Weisz Miksa ur két kis gyermekét is bemutatta: a kis Dolfit, s a kis Olgát, és anyósát is, és segédjét is, ki sógora volt, egy szerencsétlen, bukott kávést - s azután azt a kegyet kérte magának, hogy a fiakkerjén néhány kis utat megtehessen, és este a feleségét és az anyósát az operába elvihesse.

- Nagyszerű a korcsolyázás a Profétában.

- Talán a gróf is eljöhetne velünk papa - kérdé nyájaskodással a veres sovány doktornő - a páholyában - ugy-e gróf ur?...

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bodon ur mit szolt?

Senki sem tud bennünket oly mélyen megvetni, mint a ki fél tőlünk. Az ilyet kiengesztelni képtelenség. Mintha a legfinomabb nagyító üveg volna az ilyen böszült ellen szemem, csodálatos módra meglát rajtunk minden hibát. Legrejtettebb bűneink föltárulnak előtte és ő e bűnöket ezer nyelven szólaltatja meg.

Gróf Welden Emil ur, mint a kit megloptak, rettenetesen megraboltak, lázas ingerültséggel tört a nevelőre, ott mindjárt a mint a grófok a grófnéval magukra maradtak.

- Kedves Lotti magát én nekem fel kell világosítanom. Engedjen meg, de engemet még előérzetem soha sem csalt meg. Adataim vannak, melyekre én a legbiztosabban építek. Itt magát édes Lotti egy összeesküvő banda veszi körül.

- Erről nem volt tudomásom.

- Mi itt Sándor bátyámmal és Károlylyal folyvást erről beszéltünk. Elhatároztuk, hogy mi tégedet megboszulunk, illetve megszabadítunk. Teljesen új személyzetre lesz szükség. Legalább is Szilváson.

- És ki ellen irányul legfőbb gyanutok, bátyáim? - kérde a grófné nyugodt csöndes hangon.

- Én már kikérdeztem a kulcsárnét. Az egy vén, ravasz ördög. Engedj meg kedves Lotti, azt rövid uton eltávolítjuk. Enormis lopásokra jöttem. Végtelenül érdekes szálak jutottak a kezeimbe. Hagyjuk el most a halottat. Gábor jól nyugszik, én még ma Pestre megyek. Embereim már utban vannak, a temetést kitűnő pompával fogom rendezni. Reményilem édes Lotti, hogy a szertartáson nem leendesz itt. Nem szabad itt lenned.

- Ha remélhetem, - suttogá Sólyom Károly gróf - hogy csekélységemet is meghallgatod édes hugom, és igénytelen tanácsomból valamit elfogadsz, úgy én azt vélelmezném, hogy amint Emil nagyon helyesen érintette - a fiukkal te még ma Bordásra mégysz Emil kastélyába.

- A temetés után együvé jövünk - szólt közbe Kerecsendy Sándor gróf - addig ériék a gondolat, és tenni fogjuk egyhangu megállapodással ami legjobb. Ah mily óriási főfájásom van. Nem is képzelitek, hogy engemet mennyire megrázott szegény Gábor halála. Igaz, az orvosok még mindig itt vannak. Ők ajánlják, hogy a test bebalzsamoztassék. Én nem tudom, jól tettem-e, pár szót ejtettem el előttük, hogy az nem lenne szükséges.

- Ah - intett kezével a másik két gróf - minek. Az egész balzsamozás felesleges pénzfecsérlés.

- Egyáltalán - dadogta Sólyom gróf, kerülnünk kell mindent, a mi idegeidre rossz hatással lehet. Igénytelen vélelmem, hogy a két orvos kapja meg honoráriumát - és távozzék.

- Helyes! Távozzék. Mivel összeköttetések igen magasra nyulnak, bár én kis krajczárra sem érdemesitem őket, kapjon mindegyik száz-száz aranyat - és menjenek az ördögbe - jelenté ki nézetét Kerecsendy gróf. Én irtózom az orvosoktól. Irr-tózzom! Kétségkívül ők ölték meg szegény Gábort. Még legtöbbször tartom azt a paraszt doktort, az legalább nem árulja azt a bölcseséget, a mi nincs.

Meglehet, abból az ötletből, hogy a grófnőt mély gyászában felvidítják - a grófok igen jól nevettek, és ennek a szerencsés vidámabb hangulatnak örve alatt napi kérdésekre vitték át a beszélgetést.

Hogy legyen a temetés?

Mi történjék a borokkal?

A parentáló szónokok számát le kell apasztani.

- Az én tyukszemem - kiáltá Emil gróf - nem állja ezt a hideget.

- Veresváry nagy tort akar. Hogy ezt meg kell tenni a népért.

- Némi alapítványokat kell tenni. Igen.

- Ez szokás. Bolond szokás.

- De az illem.

- Jó, valamit kell dobni a tanítóknak.

- Mit? Ennek a korhely, rongyos népnek? Semmit.

- Egy bibliát a templomnak. Elég.

- Azt a két arany pejt - láttad Sándor? Nagyszerű két állat.

A grófné nem volt már jelen e beszélgetéseken - tehát a társalgás megkapta a könnyű elegáns hangot.

Mivel a két pesti orvos tanár még nem ment el, felkeresték őket a grófok.

A grófok a legmélyebb hódolattal vették körül a notabilitásokat, és semmiről sem akartak többé tudni, mint a két nagyság országos hírnevéről.

- Az emberiség történelmében - makogá, tagolva és selypítve Sólyom gróf, mi alatt orosz lak czipője hegyét nézte folyvást - nem ösmerek magasztosabb hivatást, mint egy orvosét.

A magas szőke tanár mosolyogva hajlott meg.

- Előttem csak egy tudomány létezik - folytatá Sólyom gróf, az orvosi tudomány. Az egy isteni tudomány.

- Ugy van - erősíték a grófok.

- Talán nem mondok sokat - egy orvos - az az - egy isten.

- Azt én mondhatom legtöbb joggal - erősíté Welden gróf.

- Két gyermekemet támasztották fel az orvosok - jegyzé meg Kerecsendy gróf. - Isten és orvos, az előttem régtől fogva egy jelentésű.

- Bizodalmam odáig megy az orvosok iránt - hangzott a Welden gróf emelkedett hangja, - hogy én az orvosom nélkül ebédelni sem tudok.

Mind a két tanár orvos megegyezett abban, hogy a grófok igen kegyesek és hogy ez a nézet, az orvosi tudomány iránt csak a legműveltebb és legmagasabb osztályokban otthonos.

E kettős irányu csodálat tartott mind addig, míg a két notabilitás a száz-száz arany csekély tiszteletdíjjal meg nem indult s míg a grófok e földi istenektől - fényes grófi batárjaikon - meg nem szabadultak.

Most a nevelő ur következett.

Bodon ur ott emelgette kalapját a távozó nagyságok előtt a cselédlak körül, mert vele született szerénysége még nem adta meg lelkének azt a bátorságot, melyet a nevelés, a születés, a rang - és a szerencse meg szokott adni az embereknek.

Az alatt a kevés idő alatt, mely a grófné vallomásszerű nyilatkozata és a leirt jelenet között lefolyt: az ép egészséges, ruganyos járásu ifju ember tiz évvel vénült.

Piros telt ajkai megfakultak, barna piros arcza megfehéredett, apró fekete szemei elvesztették élénk ragyogásukat.

Nem mert senkire nézni, a felé jövő béres asszonyok elől is kitért.

Oh mennyiért nem adta volna most, ha otthon van a kedves szülőföldön, a nagy magyar alföldi város szegényes hajlékában. Ha elmondhatja: édes anyám!

- No kedves fiam, hát baj van? Beszélj. De megsápadtál szivem. Te te, istenem, talán meg is öszültél. Miért? a nagy istenemre? Te beteg vagy. (Mintha hallaná e szavakat.)

- Az vagyok anyám, meg ne mondd apámnak, hogy én egy rossz ember lettem. Alább való annál, aki ott a hivatal udvarán a havat hányja - feleli lelkében.

- Mi a bajod fiam, Palim? Neked még a kezed, meg a lábad is reszket - hallja tovább anyja szavait.

- Nem tudom én, mit csináljak! Édes anyám - hadd sirom ki előbb magamat.

A jó anya, a kinek a szeme fénye, a dicsősége, a menybeli üdvössége: ilyenkor elsőben is arra gondol, hogy ez a gyerek rettenetes rosszba ártotta magát. Teremtő Atyám! nem csuszott-e el a kezén valami. Jézusom ha lopott volna! Nem, nem, óh jaj nem úgy neveltem én. Azért ha az én uram csak egy szegény hivatalszolga, én meg urakra diákokra mosok, nem neveltem én úgy, hogy szégyent hozzon ősz fejemre.

Pali, a nagy istenre? mi történt?

Aki lopott - ha nyögve, ha megtörve, be meri vallani, hogy szülém loptam. Isten elvette az eszemet.

Aki sikkasztott, egy szomoru órán elemésztette a más keresményét, valamely szerencsétlennek véres verejtéke gyümölcsét - ki meri zokogni az anyja előtt: megtévedtem.

Bár az egész világ megvessen, csak édes anyám te ne fordulj el tőlem egészen.

Aki egy átkos órán embert ölt, mielőtt elbujdosnék a borzasztó ítélet elől: előbb összeesve, összerogyva meggyónja, kiimádkozza irtóztató cselekedetét az édes anyja előtt.

És ez a szegény ember hogy nem szól, csak néz.

Mit néz?

Látják azt az emberek?

Igen Bodon Pál, ha most elmehetnél oda a János utcába, a hol a ti kis rongyos házatokkal valamikor rég-rég - szemben laktak a Fekete József ügyvéd urék, a kik tégedet, a rongyos szegény fiut egykor szeretettel befogadtak, uri asztaluk mellé ültettek, a legdrágább kincseket a kis leányukat a szép aranyos Liszkát te reád bízták, hogy te tanítsd, te vezetgesd, te töltsd meg az ártatlan gyermek szívét szép mesékkel, édes gyönyörűséges versekkel, - ha te most ott a fakilincses kis kapun benyithatnál és bevallhatnád édes anyád előtt, édes apád előtt, hogy: háládatlan lettem, és azokat a szerencsétlen embereket megcsaltam; a leányukat, az árvájukat négy esztendő óta hitegettem: és most a fehér kenyérért, a grófi asztalért, a fényes életért elhagytam: talán talán megtalálnád azt az utat, a melyikre lépj.

Aztán, mondd: melyik lenne az az út?

Melyik?

A szegény ember melyiken tud emelkedni?

Oh a mai világban kevés van olyan meggondolatlan ember, a ki azt mondja és aztán meg is tegye, hogy én szeretem ezt a leányt, szeretem szivemből, lelkemből, szeretem mint az istenemet; hozza minden kincsét a tiszta jó szívében - nekem nem kell a vagyona, a pénze, ezüstje, aranya, nekem csak az ő személye kell egyedül.

Hanem ott ragadja meg a szerencsét, a hol éri.

Szerencse nélkül nagy ember, irigyelt ember még senki se lett.

Hozza csak el az isten azt az órát, mikor elmondhatom: ez a föld, ez a mező, ez a rét, a meddig a szemem ellát, mind az enyém; azok a szép erdők, hegyek, mind az enyéim; az a folyó az én birtokomat áztatja, azok az aratók az én gabonámat aratják; azok a szüretelők az én hordóimat töltik; azok a templomok azokban a falvakban nekem harangoznak, azok a mesterek nekem énekelnek, a papjaik nekem prédikálnak.

Meghajlik akkor én előttem minden térd.

És Bodon Pál ur ezeket a felséges birtokokat látta mind, amint kínálva kínálták magukat. Csakhogy oda nem kiáltották elébe, emberi hangon: Méltóságos urunk!

Egy szegény szabónak egy kis hivatal szolgának a fia: Méltóságos ur, a grófné ura!

Óh teremtmény, mely tisztességes ifjú ember szeme világa nem kápráznék ilyenkor?

Bodon Pál ur levett kalappal ballagott a kastély felé.

Hiszen a ki az istennel beszél, levett kalappal beszél.

Ő most úgy érezte, hogy egyenesen az istennel beszélt, érthető világos beszédben.

Igy beszélgetett tovább a jó nevelő ur:

- A grófnét meg nem sérthetem -

(Nem nem Bodon Pál ur.)

A grófokat, az én kedves tanítványaimat, el nem hagyhatom.

(Nem, nem, Bodon Pál ur.)

- Ebben a millió bajban egy igaz tanácsosra...

(Ugy úgy Bodon ur, egy igaz tanácsosra most van a legnagyobb szükség.)

Bodon Pál ur - mintha csak úgy véletlenül esnék - elkerülte az ispánék lakását.

Sietnie kellett.

Minden teher az ő vállain feküdt.

Oly büszke, oly méltóságteljes léptekkel haladt, oly fenkölt homlokkal e roppant teher alatt.

Senki se higgye, hogy a teher sokszor nem édes: nagyon édes.

Egy hang csendült meg a Bodon ur füleiben.

- Szóljon. (Az a hang ott a park havas utjain.)

Nos, hát szólt-e? Mit szólt Bodon Pál ur?

Mit szól a becsületes, hü szív az ilyen szóra?

HATODIK FEJEZET.

A temetés.

Egy nagy veres bajuszu, telt, tömött arczu hosszú német kabátos kocsis, a magas bak sötétkék párnájáról átnyújtja öve mellől kostökjét a szomszéd hintón üldögélő magyar ruhás csinos fiatal hajdunak.

- Nem látott ez ám trafikot. Látsz-e innen pajtás jól? Én már annyi temetést láttam. Nekem nem kell, ha még olyan cifra is.

- De, ez nem nagyon cifra Gyuri bátyám - válaszol át a fiatal ember. - Alig látok, lát-é kend bátyám papot. Mi lehet ennek az oka?

- Fösvénység, gyerekem, fösvénység. Csak egy szegény ember vagyok, de hogy a mult ősön két leánykám feküdt egyszerre a koporsóban, a pápista pap is ott volt az enyém mellett, hogy az asszony a más részről való.

- Egy, a cseresznyés esperes, azt látom a kopasz fejével, a koporsó előtt, de most a szilvási beszél. Én itt többet nem látok.

- Hadd el. Egy huron pendül mind. Pap, pap, az a fő, hogy fizessük. Hanem itt csakugyan soványan megy a dolog. A koporsó is gyenge, pedig Pestről hozták. Volt az én két madárkámnak olyan, hogy az angyalok elfekhetek volna benne. Kék, tudod fehér virágokkal, a Kuti Pista csinálta, festette. Aszondom: úgy se tehetek többet a kedvükért, legalább pihenjenek tisztességesen.

- Bátyám, nincs ám itt a grófné ő méltósága.

- Hát az a kövér, fekete ruhás, ott ni!

- Az lenne az, a kinek olyan nagy feketetollas kalap van a fején?

- Az. Nem tudom hogy lesz, mint lesz, de ilyenkor az ember sokat hall.

- Mit bátyám? Ehol hallgassunk oda, a pesti kántor énekel. Én majd meghalok a szép énekért. Rihatnék mikor szép éneket hallok.

- Nem a pesti kántor az, hanem a kecskeméti. Egyenesen a nevelő ur hozatta. Össze is veszték tegnap este a Welden gróffal, hogy majd úgy kellett őket egymástól szét választani. Ilyenkor az ember sokat hall.

- Az az én grófném, a két contesszal.

- Baj lesz itt öcsém de nagy. Nem tudom, hogy dől el, itt vagy Welden gróf lesz az ur, vagy a nevelő. Ilyenkor az ember sokat hall. Hogy ott vacsoráltunk a béresek házában - ej ez sem szép ám, de a Welden gróf parancsolatja - a nevelő azt akarta, hogy a kulcsárnénál teritsenek a számunkra tisztességesen. Lettünk volna itt a kollegákkal vagy huszan. Micsoda litty-lotty vacsoránk volt. Hát nincs itt a kamarában minden színültig? Hát olyan bort kell a becsületes embernek feladni?

- Jaj de szép ének, bátyám!

- Edd meg az énekedet, ha az embert annyiba se veszik mint a jó kutyát.

- Hát mit hallott bátyám a vacsoránál, mert mi csak ma jöttünk tíz óra tájt - fordította meg a beszéd tárgyát a fiatal legény, hogy társát kiengesztelje.

- Mit? hogy az urak marakszanak.

- No no.

- Hogy a birtokokat fel akarják osztani. Persze ha lehetne. Ezek is olyanok, mint a szegény emberek, lehúznák egymásról a menybeli jussukat is. Sokat hall ilyenkor az ember. Ha a nevelő lenne itt az ur, szeretnék ide kerülni. Rosszak a lovaim, minden kocsink nyikorog, se szénánk, se zabunk. Inkább magam koplalok, mint a jószág szenvedjen.

- No most az esperes. Hallgassuk meg bátyám.

- Nem adok rá semmit. Mikor a Puhi kovácsot temette, akkor is ráragasztott volna minden csillagot, pedig gazember volt a Miska egész életében.

- Gyönyörűen beszél. Én szeretem.

- Mert fiatal vagy. Volnál csak nyakig adósságban mint én. Temetted volna egy pár esztendő alatt az anyádat, mint én, drágán; a két lányodat, mint én, drágán, huzztak volna ki a párbérért mint engemet most András napján, majd más nótát fúnál öcsém te is. Szegény ember még a templomba se mer menni, mert az egyházfi ott is megszólítja. Ott imádkozom, a hol eszembe jut, csak hogy most nem sokszor jut eszembe. Isten is csak a boldog, szerencsés embernek való.

- Jaj be szépen beszél az esperes. Nézze hogyan sir.

- Nálam nem sirt mikor az anyámat temette, pedig annál jobb asszonyt nem szült anya e világra.

Most az énekesek megmozdultak, a koporsó körül karéjt formáltak s egy szép szőke fiatal ember a középre állt, megfujt csendesen egy sipocskát, a mit csak hallani lehetett, de látni nem, aztán egy kis ujjomnyi pálcázcskával intett, s halkán megzendült az ének.

Minden kocsis arra fordult, csak a veres kocsis fordult más felé. Lesütötte a szemeit anélkül, hogy talán maga is tudta volna - a fényes német kalapját leemelte - és - és törülgette a forró öreg könyeit.

Hozzá is oda csapott valami - a minek ellen állni nem tudott.

Egyszerre felállottak a grófok, grófnék, úriasszonyságok, hátrább oda túl a paraszt asszonyok, a kik a ház tetőket, kerítéseket lepték el - zuhogva leereszkedtek, hogy másutt keressenek jó helyet maguknak.

Robogtak a fényes úri fogatok.

A gyászoló grófnét három-négy gróf törekedett beemelni egy nagy tágas hintóba, mely ki volt párnázva és meleg volt, mint egy szoba. Welden gróf foglalt mellette helyett, míg a gróffiakat ide-oda kapkodták a rokonok.

A nevelő úr kieresztett a kezéből mindent, csak bámult hajadon fön, mintha valamely gyászoló felet ő is keresett volna.

Egy fekete ruhás idős asszony és egy fiatal leány állott hozzá közel.

Jött a kocsi, egy zárt hintó. A bakján a német ruhás Gyuri bácsi.

Oda fordult egyenesen a nevelő ur elé.

- Tekintetes uram - hajlott le kalapjával a bakról - az én grófom úgy látszik más hintóba ült. Én itt állanék.

Leugrott mellőle egy hasonló ruházatú szolga, hogy kinyissa a hintó ajtaját.

- Tekintetes asszony - intett kezével kérőleg a nevelő - méltóztassék helyet foglalni - kis-asszony...

- Itt lesz a mi kocsink is mindjárt - tétovázott az öreges urnő, ki nem volt más mint az ispánné
- oldalán Fekete Liszka kisasszonnyal - kérem, köszönöm.

És belépett a hintóba.

- Néni - vont a vissza teljes erejéből a leány - mit csinál?

Már oda bent ült.

Jöttek, mentek, robogtak a hintók, döfölték, taszigálták egymást az emberek. Nem volt arra idő, hogy illemt, szeretetet gyakoroljanak egymás iránt.

- Liszka kisasszony - tette össze kezeit kérőleg a nevelő - esedezem.

A hangban, vagy a tekintetben volt-e az az erő, melynek az árva lány engedett, de engedett és oda ült nénje mellé.

Pár pillanat múlva ott ült a hintóban a két nővel szemközt a nevelő ur is.

A temetési menet hosszú sorban húzódott a népes utcákon a temető felé, mely a falu végén egy dombos oldalon feküdt.

Mindenki, a ki csak tehette, betekintett az elsuhanó uri hintókba. Kellemes ilyenkor látni mindent, máskor úgy is éveken át nem lát az ember falun semmit, a mi nevezetesebb.

Grófi temetés - még a félholt is talpra szökik ilyenkor.

- Ah a nevelő ur - az ispánnéval és Liszka kisasszonnyal, suttogták itt is ott is.

És mire a temérdek népség fölkapaszkodott a temető dombra, és állást foglalt a fenyőerdőcske közepén levő grófi sirbolt előtt - már százan is beszéltek, hogy Bodon Pál ur a jegyesével ment egy kocsin.

- Lám, várt leány várat nyer - taglalták e tárgyat azok, kik nem láttak lehetetlen dolgot abban, ha egy grófi nevelő egy szegény árva leányt elvesz.

Miért ne vehetné el?

- Nem igaz hát - beszélé hangosan egy fekete száraz uri asszony női társainak, hogy a grófné és a nevelő közt régi viszony volna. Mindig mondtam az uramnak, Máthé, abból semmi se lesz. Mit egy szürszabó fia? Püh! Még én sem adtam volna neki egyik leányomat is. Egy korcsmáros leány - ah persze!

- Az én férjem, mint kész igazságot beszélt.

- Nem igaz.

- Majd egy grófné - csak azt tedd el Nagy Imréné. Hát ki ült a grófné mellett - Welden gróf.

- Csinos ember.

- Nagy nemzetség.

- De szegény.

- Elég gazdag a grófné.

- No, ha én Welden grófnak való vagyok, az anyámhoz csak nem - anyja lehetne a grófné Weldennek.

- A grófné elég csinos asszony, a legjobb korban van. Rá szolgált a vén Szilvássy mellett, hogy most meg ő kapjon, fiatalabb férjet.

Tódult, sietett szorongott a nép, ott akart lenni, mikor a koporsót a grófok leviszik a sirboltba.

A ki azt nem látta, semmit se látott.

Mi van a sirboltban?

Egy csomó csont, porladó koporsó, pókháló, szemét. S az ember a nehéz dohszagtól majd elájul.

De nem ájul ám el.

Hosszan tartott az egyházi szertartás.

A szilvási pap beszélt a koporsó szájánál.

El akart mondani mindent, amit Révészról, Székácsról, Pap Istvánról, a híres magyar papokból és egy kicsit a német szónokokból is összegereblyélt. Ez a hely az, a hol egy pap feltűnik az arisztokraczia előtt, a hol az esperesség terem, a hol a püspökség, a szuperintendensség készül, a hol az isteni szerencse ráteszi a kezét az irigyelt választottra.

Ilyenkor mért ne nyitná meg egy névtelen fiatal pap a torkát.

Süvöltött, kiabált, énekelt, tremolózott a fiatal egyházi szónok a hangjával, mely nem volt éppen erős, - de követelő.

Az emberek a sirbolt ajtajánál magasztalásokkal halmozták el a szónokot, és úgy tetszett nekik, hogy a szilvási megütötte a szerencsét.

A szilvásiak el voltak ragadtatva, és sokért nem adták, hogy az a fényes uri közönség most egy nagy papot hall.

A hosszú beszéd végeztével seregestül tódult az uri közönség a pap felé. Kezöket nyujtották, mint az országgyűléseken szokás és kiki törekedett kimutatni, hogy ő el van ragadtatva és ennek kifejezést kíván adni.

Mint rémes árvíz idején, a hogy törekszik kitódulni, szabadulni a benszorult lakó a félelmes helyiségből: úgy vágott magának - a hogy birt - utat, rést a közönség a sirbolt lépcsőin.

Most a nevelő ur karját ragadta meg a grófné, ki legmélyebb zokogása alatt is folyton szemmel tartotta Bodon urat az ispánné és Fekete Liszka kisasszony mellett és gyöngé nő léte nem tudta családi fájdalma mellett elfojtani ama nem ide tartozó keserűségét, mely fölött a legnemesebb szívek közül is oly kevés tud ur lenni.

Most, hogy kilépett a sirboltból, és elhagyta a bezárt koporsót, úgy érezte magát, mintha tökéletesen megszabadult volna minden láncztól, tehertől, és szabad volna, mint szabad volt valamikor leánykorában.

Elemi erővel tört ki szívéből a szenvedély - és eddig szégyenlett féltékenység.

Odább lökte Welden grófot.

- Bodon urral fogok menni - szólt az udvariaskodó grófra nyersen.

- De édes Lottika - most - most, e közönség előtt...

- Hagyjon engem magamra a gróf.

HETEDIK FEJEZET.

Ha így nem: úgy.

A temetés után egy pár nappal történt, hogy egy homályos, ködös délután, mikor már négy óra előtt alkonyodni kezdett - az ispán ur a nagy lapos, süllyedt istálló ajtajában álldogált.

- Ki az? mormogá magában. Onnan a fenyves felől? Az akárki legyen, a kerítésen vetette át magát. No csak szét ne szedjék a kutyák valami hamarosan.

Az ispán ur, ki jól táplált köpczös ember volt, - úgy a hatvan felé, megindult és a kutyákat hátrább hurrogatta.

Azonban a hatalmas komondorok mint a nyíl, ott termettek a jövevény körül.

Az igen jól érthette a kutyák természetét - mert egy tapodtat se mozdult és nyugodtan bevárta az ispánt.

- Te bestia, elmégysz. Hogy a pokol -

S egy gomolyag havat dobott a kutyák közé.

- Hagyja el kedves ispán ur, én sem embertől, sem állattól nem szoktam megijedni.

- De könyörgöm a kutya: kutya. Minek köszönjem a nagy szerencsét gróf ur?

A gróf a legszívélyesebb módon igyekezett megrázni az öreg ember kezét, a mellett gondosan oltalmazta a lábaszárát is a nagyon is közel férkőzött kutyáktól.

- Gyönyörű komondorok, kérni fogok a fajtájukból. Ej - terringettét -

- No csak nem tán méltóságos -

- De igen. Ez a czudar megharapott.

- Jézus Mária - kiabált az ispán és törekedett megbüntetni a rendetlenkedőket.

- Jaj, néni - egy urat megharapott a kutya - jöjjön csak.

A két nő pár percz alatt ott termett a gróf ur mellett.

- Semmi baj - törekedett nevetni Welden gróf, bár szörnyen restelte, hogy vele egy kutya ily vakmerőséget követett el. - Én csak a kedves ispán urral kívántam pár szót váltani elutazásom előtt, most az a ritka szerencse ér - íjj, ejj - szivta a fogát a gróf és vonszolta a hóban megsebzett lábát, csakugyan igaza van az ispán urnak, hogy kutya a kutya. Ezt a dögöt agyon fogom lövetni.

Kitört a grófból a düh és ha fegyver van nála, talán ott helyt véghez viszi kegyetlen szándékát.

A nők mindent elkövettek, hogy ő méltóságát megkérleljék és bevezessék az ispánlakba.

Welden gróf kiegészítette előbbi félben hagyott mondatát és betanult bókjai közül elővette a legfinomabbak egyikét:

- Ily gyönyörű szemekért - hajtotta meg magát Liszka kisasszony előtt, és ily igazi matróna-alak előtt - fordult az ispánnéhoz - az ember a halált is szívesen elfogadná.

A grófot a cselédek az ispán ur szobájában mind azon kötelékekkel ellátták, a mikkel ily esetben a közönséges polgár embert kezelték volna.

Kimosták a sebet, s mivel az inkább csak egy kis karcz volt - magára hagyták a gróf urat.

- Elhozassam-e az orvost?

- Ah -

- Mennyire sajnálom, hogy ez nálam történt, és éppen azzal kellett ennek meggesnie, a kiról legtöbbet beszéltünk és beszélünk.

- No lássa édes ispán ur, ez engemet nagyon megörvendezett. Csakugyan beszéltek rólam? Ah! -

- De igen.

- S az - a - a kisasszony is?

(Akkor még az egyszerű falusi leányt nem hívták nagyságos kisasszonyoknak, mint ma a mosónét is.)

- Ő is.

- S ezt a kegyes rokonszenvet mivel érdemeltem meg?

- Kérem már itt mindenki a méltóságos grófról beszél.

- Hát a nevelőről?

- A nevelőről? - kérde az ispán ur megütődve.

- Igen arról a döllyfös párr-ászt-ról.

- Régebben nagyon kellemes ember volt.

- Rajta leszek, hogy ne sokáig mutassa itt magát. Szabad-e kedves ispán ur - miután úgy látom, birom kedves uri családjának némi bizalmát -

- De nagyon.

- Nehány igen bizalmas kérdést kockáztatnom?

- Megtisztel a méltóságos gróf ur.

- Mondja csak mióta van ön itt?

- Huszonhét esztendeje épen most deczember hónapban.

- Gyönyörű idő.

- De látom a grófné mást gondolt.

- Nem fog mást gondolni. Bizzék bennem.

- Hiszen úgy is tartjuk mint a messiást.

- Ez a ragaszkodás csak a felől győz meg engemet, - igazítsa meg barátom ezt a köteléket, az a czudar dög mélyen, ejj - ijj - bevágta a fogát a testembe.

Mig az ispán ur ügyetlenül bontogatta az ügyetlen köteléket, - ő igen szorgalmasan folytatta kérdéseit.

- Mondja csak ispán ur, hogy élt a grófné a gróffal.

- No - csak megvoltak. Egymást nem igen keresték. A grófné is okos volt, a gróf is kitalálta mindig honnan fu a szél. Hát a gróf mikor megnősült...

- Akkor maga már itt volt?

- Ah rég. Öreg jószág vagyok én már itt. S az fáj a lelkemnek, hogy most menjek el. Hova? Vén ember kinek kell.

- Kelleni fog majd nekem.

- Isten áldja meg a méltóságos gróf urat. Becsületesebb embert nem kap. Tudom én, miért kell nekem innen mozdulnom.

- Sejtem öreg.
 - A nevelt leányunkért, a Liszkáért.
 - Hagyjuk ezt a témát most barátom, mást kérdezek. Hát maga rég itt van már? A birtokot tökéletesen ösmeri?
 - Ugy, mint a tenyeremet.
 - Nagyon jó. Hát a többi birtokot?
 - Én mindent, méltóságos gróf ur.
 - Tudja a jövedelmet, a bevételt, kiadást?
 - Én az utolsó kis krajczárig.
 - Hát nekem tudna utasításokat adni?
 - Mindenben.
 - S bármikor?
 - Ebben a szent perczben is.
 - A gabonáról, borokról, egyéb terményekről -
 - Mindenről.
 - Eshetőleges bérletekről?
 - Mindent házilag kezeltünk. Itt zsidó még nem fordult meg.
 - De azt mondják, a gróf sokkal tartozott.
 - Kicsi az méltóságos uram. Ez az én fejem örökké abban főtt, hogy az uramat hogy emeljem ki a sárból.
 - Szép.
 - Az én uram egy igen takarékos, de becsületes magyar gróf volt. Nem szerette ha lopják, de a mit meg kellett adni, azt soha el nem vonta. Én tiszta szivemből szerettem. Hogy mindenkinek nem tudta betölteni a kedvét, s hogy a paraszt a hidegségéért mindig félt tőle: hát az igaz. Én nem félttem, nekem édes jó apám volt. Jobbat soha se adjon senkinek az isten.
 - Ez szép. Ezt szeretem. Hát a nevelő?
 - A nevelő: régebben nem volt vele semmi baj. Hisz nem volt nap, mikor néhány perczet bár itt ne töltött volna a házunknál.
 - Mondja ispán ur - szerette a nevelő - de tessék mondani a tényt - szerette Liszka kisasszonyt?
- Egy darabig hallgatott az ispán. Tett-vett, kereste a pipáját, idébb tette, odább tette.
- Nos ispán ur.
 - Hát ha meg kell mondanom, a leánynak soha se mondta hogy én szivem, rózsám, angyalom
 - így s úgy mint mások teszik - de egyébként a fiatalok igen jól megvoltak.
 - Most azt kérdem ispán ur, de korrekt választ kérek: Liszka kisasszony szerette a nevelőt?
 - Mint a menybeli üdvösségét.
 - Hm! És most?
 - Azt látom meghidegedett iránta.
 - Köszönöm. Ez jó.

- Dehogy jó.

- Igen.

- Hát mit csinállok szegény teremtéssel! Nekünk ő volt mindenünk, örömünk, boldogságunk. Ha csak a feje fájt: mi oda voltunk. Mi mindig azt tartottuk: isten egymásnak teremtette őket. Az idő majd csak eljő, mikor a pap elé kerülnek. Öregek vagyunk, rájuk hagytuk volna mind, ami kevesünk van.

- Hogy? hát kevesők van?

- Uram, én lopni nem tanultam. Élni - tisztességesen éltünk, de én nem trafikáltam senkivel. Az én törvényem az volt: gazdádnek egy krajczár kárt soha ne tégy.

- Szép, öreg pajtás, ez szép. Hát most nézze, én mondok magának valamit. Megteszi?

- Örömet, ha tehetem.

- Ezt a gaz nevelőt ki kell innen kergetni.

- Hát a szarvai igen megnőttek. Az bizonyos.

- A ki egy szegény becsületes leányt hiteget, megcsal, az olyan megvetést érdemel.

Erre a szóra kinyílt az oldalajtó, és belépett az ispánné égő arczczal, lángoló szemekkel.

- Igaza van a méltóságos grófnak. Iszen szóltam felőle. Őt esztendeje bolondítja a szegény leányomat - s most pedig, még most is a temetésnél erőnek-erejével a saját kocsiába ültetett bennünket a leánnyal, hogy azt hittem, no felséges Atyám, most már látom, ez a két szív egymásé. És ehol! De ugy higgyen egy bolond anyja.

- Kényszeríteni fogom a nevelőt, hogy ünnepélyesen kérje meg Liszka kisasszonyt. Őt nem akadályozza semmiféle gyász.

- Liszka édes, gyere be kis lányom. Nézd a jó méltóságos gróf ur mit akar.

A szép leány lesütötte nagy fekete szemeit.

- Azt akarom drága kisasszony, és erre esküt teszek, hogy Bodon nevelő ur még e héten megjelenik itt, mint kérő. Én leszek a násznagy, ha elfogadnak - -

- Oh - oh - jaj - ezer örömmel.

- Kegyetek elmennek innen egy jószágomra, melyet csekély fizetésért bérbe adok, a kedves papa pedig itt marad. Reményilem, néhány nap múlva itt minden megváltozik. A papa folytatni fogja a mit oly becsületesen végezett addig és elenyészik minden félreértés.

- De ha így nem megy?

- Akkor menni fog úgy. Én felette köszönöm, hogy ispán ur oly kitüntető bizalommal volt hozzám. Órákat töltének itt a legnagyobb örömmel, de két pesti vendégemmel lesz még ma hosszas tárgyalásom.

- Valami Róth és Fábisch urak?

- Igen.

- Jártak nálam, de hát nem értettem, mit akarnak.

- Majd megbeszéljük öreg ezt is. Most csak annyit mondok drága hölgyeim, és jegyezzék meg jól: ha i g y n e m : u g y .

És a gróf nagy finomsággal magát ajánlotta.

NYOLCZADIK FEJEZET. Az egyik boldogsága.

Miután az özvegy grófné a temetés után határozottan kijelentette Welden grófnak, hogy magamra akarok maradni: e nyilatkozat a rokonok között igen hamar elterjedt, és olynemű magyarázásra talált, melynek következtében a gyászkastély hirtelen kiürült.

- Ah! ez hallatlan - lehetett itt is, ott is hallani e keserű megjegyzést, főképp a női rokonok részéről, kik úgy vélekedtek, hogy ők készek lesznek a tél nagy részét itt tölteni, és eme szórakoztatás kedvéért lemondani zajosabb összefüggéseikről.

Sólyom Károly grófné egy éltes, feltűnően nagy orrú és széles száju urhölgy, apró, villogó szemekkel és kékes sárga arcbőrrrel, melyet ennél fogva a legszorgalmasabban rizsporozott is - nem tudta visszafojtani indulatát. Utra készen, de egyszersmind kemény kifakadásokra is készen benyitott az özvegy grófnéhez.

- Nagyon szeretem Lotti, hogy egyszer a nevelőd nélkül kaplak.

Megállt Sólyom grófné hegyesen, de téli bundájában másképp nem is állhatott.

- Engedj meg, nem ülök le. Azt nem teszem. - -

Azonban egy nagy karosszékre mégis leült bundásan, kalaposan, keztyűsen.

- Te Lotti, legalább is igen különös asszony vagy.

- És miben találod ezt kedves Stefanie? vetette fel kövér ajkait a grófné.

- Welden nem győz eleget panaszkodni, holott ő a legjobb indulattal van irántad, a mit ezer jelből láthatsz talán. De egyuttal minket is megsértettél. Tudd meg, hogy mindenki elhagyta házat. És kiért? a nevelődért. Tudod?

- Azt igen sajnálnám.

- És ennek megakadályozására, mondd ugyan mit tettél?

- Miután nem tudtam róla semmit - nem is tehettem.

- És nem is akarsz? Szép. Gondolhatnál gyermekeidre, kiknél egy oly önfeláldozó gyám, minő Welden - ah, nem azért mondom, mert unokaöcsém, oh épen nem, hisz az anyjával halálos ellenségek voltunk, - egy oly gyám, mint szegény jó Emil, nagyon - de nagyon is elkelne. Mit csinálsz a birtokaiddal?

- Azt kétségkívül nem, a mit Welden gróf akarna velők tenni.

- És ő mit akart? Okosabbat tudnál te?

- Ő az összes birtokaimat potom árért ki akarta adni két pesti zsidó bérlőnek.

- Az nem igaz.

És Sólyom grófné dühösen lecsapta a tollas, pántlikás kalapját. És egy rándulattal lelökte magáról prémes bársony bundáját is.

- Bocsáss meg édes Lotti, te most a világot igen sötét szemüvegen nézed - azt a mit mondtál, kerekén tagadom.

- Tekintsd meg ezeket a leveleket.

- Ej, én semmiféle vádaskodásokra nem adok. Tudom, az van bennök, hogy a férjem is részt vett a kiadási ügyletben. Egyetlen betűvel sem.

- Nem férjedről van szó. Ezt két pesti ágens jelenti, hogy birtokaimra ötezer forint előleget adott - eljárási költségek fejében Welden grófnak.

- Hazudnak.

- Itt az erről szóló okmány hiteles másolata.

- És te édes Lotti, ezeknek a haszontalan mende-mondáknak felülsz? Látod angyalom, te mindig ily borzasztó könnyen informálható asszony voltál. Ez nem szép. Gyermekeidet tekintsd.

- Azokat is tekintem, és magamat is. Nézd ezeket az okmányokat.

A felhívás elől - hogy alapos gyanút ne gerjesszen maga iránt - kitérni nem lehetett.

A grófné fölkel, bele tekintett az iratokba.

Pár perc múlva vállait rángatva - így szólt:

- Hát én nem tudom.

- De csak olvasd.

- Mit olvassak? Ez lehet igaz is, nem is. Édes Lotti, te tudod, hogy férjem örökös pénzzavarban van. Én nekem nagy szabó- és szücskontóim vannak, speczialiter erre a temetésre. Adhatnál nekem 500 forintot, de azonnal?

A grófné oda ment egy kis mahagóni szekrénykéhez s a kért összeget becsomagolva átnyújtotta rokonának.

Forró csókok és szívélyes ölelések fejezték ki a köszönetét.

- Lottikám, én mindig melletted leszek, de voltam is. Rám tudod számíthatsz. Bánom is én Welden. Arra azonban kérlek, légy bizalmas hozzám. Értesz, mit akarok. Igen? Csókollak édes galambocskám. Én - akármit csinálsz - vagyok a te hü öreg Stefanied. Nem bánom, jó, talán ebédre még itt maradok. Szeretnék egy kissé beszélni a nevelővel. Pá kicsikém - át kell öltöznöm. Ugy-e megengedsz? Ugy találom, hogy megszépültél. Ha estig itt maradnék, délután sok-sok beszélni valóm volna.

Oh igen, a grófné ott maradt még öt napig, a grófok is ott maradtak, rendeztek egy kis csinos vadászatot, s a birtokosság közreműködésével egy nagyon sikerült estélyt, tánczczal egybekötve.

Csak Welden gróf mentette magát. Ő neki roppant dolgai miatt csakugyan távoznia kellett.

Folytak a napok.

Mi okozhatta, mi nem: a grófok, grófnék, közeli és távoli rokonok igen kellemes otthonnak találták a Szilvássy udvart. Nem csak nem fogyott a vendég, de igen szépen szaporodott.

Welden gróf távoztával az a nem várt körülmény állott be, hogy előbb a nők, a hölgyek, úgy a lányok, mint az asszonyok nagyon előzékenyek kezdtek lenni Bodon nevelő ur iránt. Az öregebbek »magáz«-ták, ami az első lépés a fölvételre, az ifjabbak »bácsiz«-ták, ami szintén nem megvetendő közeledés.

A gróffiuk, mint ezelőtt is - elhalmozták szeretetük, ragaszkodásuk minden jelével.

Jött az első fecske, a tisztelet tavaszának első beköszöntője. A traktus, az egyházmegye fogta fel legelsősorban is a helyzet tisztaságát. Megválasztotta a nevelőt egyhangulag egyházi főgondnoknak - a néhai gróf helyett.

Ez nagyszerű dolog volt, az özvegy grófné nem tudta elrejteni mély és igaz meghatottságát: sirva fakadt a népes deputáció előtt.

Sokan úgy vélekedtek: ez a boldogult grófra való visszaemlékezés.

- Szép, ah milyen szép! - hajtogatták fejüket a lelkes urak s a világi küldöttek.

Azonban akadtak olyanok is, kik a meghatottság kulcsát másban keresték.

Ezek törekedtek az ováció kifejezéseit a legszélső határig elvinni.

A falu, a vidék, nem beszélt másról, mint az új főgondnok szép alapítványairól, a főgondnok határtalan humanitásáról, szelidségéről, leereszkedő szívélyességéről.

- Hohó - pajtás - ütött vállára Bodon urnak Kerecsendy Sándor gróf, így egyszerre tegezve őt, a szegény polgárfiut, a senkit, mert egy nevelő mégis csak nem valami, ezt megünnepeljük mi is. Te nagy ebédet adtál a papoknak, helyesen, de rólunk elfelejtkeztél. Ördögadta!

- Ugy van, ugy van - makogta szíves barátsággal, jó kedvvel Sólyom gróf - osztom Sándor barátom nézetét, te rólunk elfelejtkeztél.

Sólyom gróf - de ezt a nagy társalgóban az özvegy grófné is látta már - oda ment Bodon urhoz, megölelte és megcsókolta:

- Szervusz pajtás. Nem veszed rossz néven, én vagyok az öregebb.

Igen öregebb volt vagy negyven esztendővel. Azonban, ha a szív megnyílik: mi az?

Bodon ur kemény érdes arcza ragyogott az örömtől, szemei megteltek azzal a harmattal, mely az élet egyetlen igaz édessége.

Csak nézett - és fogadta a grófi finom kézszorításokat.

Milyen kézszorítások voltak ezek - mintha egy kigyó nyomta volna hideg hasát a tenyeréhez.

De ezeknél ő még édesebb férfi kézszorításokat nem érzett.

Alig telt belé két hét, három hét: Bodon ur mint a nyirfa vesszőbe kötött fűzfaág - nem látszott másnak, mint a gróf nemzetség kitűnő tagjának. Elvegyült, igen szépen oda simult.

Csak addig nehéz az ember helyzete, míg el nem felejt, hogy ő kicsoda, kicsoda. Azontul nincs többet lenézés, finom megvetés, durva célzás - -

Egy napon, mikor az előkelőbb rokonok már jobbadán eltávoztak, s csak két lerázhatatlan szegényebb atyafi okvetetlenkedett még a drága Lotti néni vigasztalásával: a grófné felkérte Bodon urat - kit nevelőnek már senki se hívott, - hanem Nagyságos főkurator urnak, - hogy lovagolna ki vele a Farkas-völgybe.

A lovász gyönyörű paripákat vezetett elő, két sötét fekete angol mént. A gróf urfiak tapsolva nézték, hogy mily könnyen szökik fel a mama, ki pedig kövér testes asszony volt - míg Bodon bácsi (már így nevezték) innen is, onnan is próbál de sehogy sem bír az ágaskodó állatra felkapaszkodni.

Nagy-Kőrösön és Kecskeméten mint szegény mendikáns diáknak, majd mint egyszerű theologusnak nem igen volt módjában e dicső sport begyakorlása.

A hosszú sáros utcákon mint kántista, sokszor elfűtta a legnehezebb énekeket kotta nélkül, szabadon, hogy szép érczes hangjával megreszkettette a levegőt: de lovat nem ült.

Itt is, a grófi udvarban a lehetőleg kivonta magát a lovaglás alól. Engedte, hogy élvezzék a lovaglás gyönyörét a nagyurak.

De már ő félig gróf volt, a mennyiben a grófok hivatalát, a traktualis főkúratorságot már elérte. Most lovagoljon?

Nem mert.

- Marczi, - szólt a grófné kissé szégyenkezve, hogy a fiai nevetnek, nevetik azt az embert, ki előtte oly kedves és tiszteletreméltó - vezessétek elő Darut.

- Daru - kiáltották a fiuk, hisz az egy vén ló, - és vihogtak, tapsoltak, hogy Bodon bácsinak a vén Darut hozzák elő. Mama, hadd ülök én Jakabra.

S a nagyobbik fiu, mint a macska ott termett a nyeregben.

A hatalmas szép állat mint egy karcsu csónak a hullámokon, ingott lengett a levegőben.

Daru kiczammogott az istállóból és vén szürke hátát oda tartotta Bodon urnak.

Bodon ur kiegyenesítette magát a szelid ló hátán és a fiuk éljenzése között kievezett a parkból.

Nevetett a grófné, és mikor kiértek a faluból, oda hajlott Bodon urhoz:

- Lássá, én így is jobban szeretem magát édes Palim a maga ügyetlenségével, mint a világ legjobb lovasát. Csak legyen maga mindig az, aki volt, és nem lesz idő, hogy az én szívem maga iránt valaha meghidegedjék.

Átnyujtotta keztyüs kezét - és hosszan ott hagyta az ifju ember reszkető kezében.

- Tudja, nekem egy gondolatom van.

- És az - mormogá Bodon ur, a grófnét nem is merte oda tenni, mert annak kimondását már a szeretet megtiltotta.

- Szeretném látni a maga öregeit. Jó?

- Ah, mekkora öröm lenne az nekik.

- Menjünk le Pali. Jó?

- Mikor?

- Holnap? Jó?

- Nagyon megköszönöm - de -

- Nem nem, egy szót se írjon nekik. Meg akarom őket lepni. Így így.

- Sok lesz az.

- Semmi sok. Nekem azok most olyanok, mint a legdrágább rokonaim. A kiket maga szeret, azokat én is nagyon, nagyon szeretem.

Nem látta senki: - a grófné egészen oda kormányozta lovát az ifju lovához - és hirtelen egyik karjával át akarta ölelni Bodon urat.

Bodon urnak leesett a czilinder kalapja a fejről.

Egy perc alatt leszökött a grófné, fölvette a kalapot és a legszeretőbb mosolylyal oda nyujtotta.

- De most ad - egy csókot? tört ki a szenvedély.

A csók elcsattant a szabadban, isten előtt ott a ragyogó hószőnyegen.

- Édes - édes Palim, köszönöm, hogy engem oly boldoggá tettél...

KILENCZEDIK FEJEZET.

Egy gróf, aki szakácsnét szerződtet.

- Valamikor szép lehetett maga - hogy is hívják asszonyság?

- Czunya Gergelyné, méltóságos gróf ur csókolom a kegyes kezeit.

S a nagy fekete szemü, barna, ránczos, sovány arczu, hegyes, előre hajlott állu, már deresedni kezdő asszony a dicséretre, mely oly magas helyről származott, elpirult.

- De hát hány esztendeig ült Mária Nostrán?

- Ott csak hétig.

- Hát máshol is?

- Akit az isten egyben üldöz, mindenben szerencsétlen az.

- Most, ha okos lesz: okvetlen szerencse fogja kísérni. Nálam lakik egész életén át.

- Jaj! - nyögött mosolyogva az asszony.

- Itt, vagy Szilváson adok egy kis házat, kerttel földdel, szőlővel. De a száját befogja. Értette, mert én mindent tagadok.

- Oh áldja meg a jó teremő még a méltóságos gróf urnak a lába nyomát is. De azután ezt kérem alásan írásba tesszük. Mert én már sokszor megjártam. Csak tömlöcz jutott.

- Az én szavam annyi mint a szentírás.

- Tudom, csókolom a kegyes kezeit, de engem úgy tanítottak, hogy soha Czunyáné egy lépést se addig, míg a dolog rendesen módosan írásba nem tétetődik. Hanem hát jó - a gróf.

- A fő, hogy a mire vállalkozik, azt keresztül vigyük.

- A mire én a kezemet teszem, az annyi, mintha már megvolna. Nem nézek én ott se istent se embert. Szenvedtem én annyit, hogy ha egy várost kiölnék, se laknám vele jól. Én méltóságos gróf ur, kitanultam a mesterségemet. Nincs az a jó vadász kutya, a melyik biztosabban föl-hajtsa a vadat, mint én. Tőlem meg nem szabadul. Ételben, italban én oda szerkesztem az én poraimat. Egy olasz grófnétől tanultam, aki három urát pusztította el és hat gyermekét. Az. Az öregebbik bátyját, az ifjabb bátyját, a leány testvérét, a két katonatiszt szeretőjét.

- A menyköbe, még a szeretőit is? Nagyszerű asszony!

- Annyira ment már, hogy a kéregető koldust is elemésztette, ha nem akadt más.

A gróf megborzadt. De kezdte egész tiszteletteljes félelemmel nézni a neki pirosodó asszonyt.

A kinek erejében bizunk: azt önkénytelenül is tiszteljük.

- Feleljen most a kérdéseimre, csak röviden, hogy megértsük egymást.

- Csókolom a kegyes kezeit, csak mindent jó hangosan, mert ez a balfülem megromlott. Nem hallok ám jól. Megett a tömlöcz.

- Mondja csak - csapta fel a gróf különben is erős hangját, - hogy áll a maga rokonsága a nevelővel?

- Hát csak úgy - az anyánk, meg a -

- Ne kezdje nagyon fenn, mert arra nincs szükségem.

- Én meg a Bodon Pali anyja édes egy testvérek vagyunk.
- Hogy vannak most egymással?
- Hát így né - de jobban is megköthetjük az atyafiságot, ha köll.
- Ugy kellene. Szeretném, ha maga egészen behizelezné magát a nevelő szüleinél. Ott mindennapos lenne teszem azt. Mi?
- Az nagyon könnyű. Az asszonynak csak a fiát köll dicsérni - oszt megvan.
- A grófné pár hét múlva lemegy az öreg Bodonékhoz.
- A Bognárekhoz?
- A Bodonékhoz, a ki ott valami inas - kiáltott a gróf.
- De már nem inas, a Pali kivette. Oh azok most már uri mód élnek, de el is vannak bizakodva. Csak lóhátról beszélnek.
- Azt akarnám, hogy maga mindennapos lenne a háznál, segítene nekik mindenben. Megértett?
- Meg. Meg én.
- Ott sütné-főzne náluk. Nagy czélom van magával.
- Értem. No már főzni, akár a fölséges királynak tudnék.
- Abban kellene magának mesterkedni, hogy a grófné is megszeresse magát. Megértette. Oda szeretném szakácsnének.
- Csak bizza rám a méltóságos gróf, elbánok én a grófnéval.
- Hall jól? Meghallotta a mit mondtam?
- Így most már igen. De azt nem hallottam, mit adna.
- Egy csinos házat -
- Egy csinos házat.
- Kerttel, földdel, szőlővel.
- Kerttel, földdel szőlővel. Tehenet is.
- Legyen. Kap egy szép tehenet.
- Méltóságos Welden Emil gróf urtól?
- Tőlem, ha mesterségét jól végezi, el nem ügyetlenkedi.
- Mit kell tennem? Én nem ijedek meg senkitől, semmitől.
- A három gróf fiu meghal. Egyik a másik után két-két hét után. Megértette? Várjon, jöjjön közelebb, megmagyarázom.
- A három gróf urfi meghal, egyik a másik után két-két héttel. Meg tudná-e ezt tenni? Nekem magát nagyon ajánlották.
- Oszt rá bizonyítjuk a nevelőre? Értem már. Volt már ilyen munkám is. Nagy dolog. Hanem hát jól van. Kapok a gróftól két lovat a tehenhez?
- Kap.
- És mikor, hogyan? Kérem a fülem nem igen jó.

- Kapja mindezeket, ha a három fiut elteszi láb alól.
 - Nem értettem, csókolom a kegyes kezeit.
 - Kapja mindezeket, ha a három fiut elteszi láb alól.
 - A három grófot, a három gróf urfit? Szegénykék! De hát jó.
 - A három gróf urfit. Itt sajnálni senkit se szabad.
 - Én sajnáljak valakit? Én? Czunyáné! - majd megismer engem a gróf. - Hanem inkább el-
tennék olyat, a kit a kutya se keresne, s a kivel mégis elérné az ember a célját. Tudom én mit
akar a gróf. Nem vagyok én olyan tökkel ütött. Mikor az ispánné magához hivatott, és el-
mondta, hogy se lássak, se halljak azon túl, amit a gróf mond: megértettem én mindent jól,
becsületesen. Fekete Liszka, - ismertem én minden nemzetségét, bolondul a Pali után, Pali is
szereti, de rákötötte magát az a vén grófné, hisz majd anyja lehetne, de hisz jó, ha egy vén
ember elvehet egy gyerekleányt, hát egy vén asszonynak is megvan a maga jussa, csak megfi-
zesse. Beszéljünk magyarul. A gróf meg szeretné az özvegy grófné birtokait. Így áll a dolog.
Nem is rossz. Hallgasson meg engemet a méltóságos gróf ur, úgy is rajtam fordulna meg az
egész. A gróf is szeretne kibujni a bajból, én se szeretem a kötelet, Palinak is jól fogna a grófi
nagy uraság, Liszkának is eljött már az ideje. Mindez igaz és helyes, csak el köll találni a
dolgok nyitját. Ha egyik urfi meghal - senki sem ütődik meg, hanem ha a másik is utána
koczog hamarosan, már ez nagy baj lesz. Itt csak a vak nem lát.
 - Ha maga asszonyság ennyire fél: akkor semmit se szóltam, és vége az egésznek.
 - Én nem félek, de szeretnék jó munkát tenni. Minek ki nem mestere, hóhéra annak. Ugy kell
a dolgot megcsinálni, hogy Liszkát elvegye Pali, a gróf meg a grófnét. Igaz-e?
 - De ez nem megy.
 - Hátha megy.
- S a ravasz fegyencznő éles szemei bevágódtak a gróf sáppadó arczába.
- Hogy gondolja ezt Czunyáné asszonyság.
 - Hogy? Előbb kerüljek én ide a grófnéhez, akkor majd meglátom mit tehetek az urfiakkal.
 - De hát eleinte nem így beszélt.
 - Én most is azt mondom, amit mondtam. A ki akkora munkát akar elvégezni, az jól felkösse
az esztét. Én meg is ígérem, meg is teszem, hanem a maga idejében.
- A gróf idegesen törülgette verejtékező homlokát.
- Elhagyom az egészet - s távozást intett az asszonynak.
 - Már most nem lehet elhagyni gróf ur, benne vagyunk.
 - Semmit se mondtam. Távozzék.
 - De vannak ám tanuim.
 - Hol?
 - Az az én dolgom.
 - Magát én zsandárokkal fogom elzáratni, ha rögtön el nem kotródik.

- Oh azt meg lehet cselekedni, hanem nem jó lesz. Itt van két czimborám, egyik az én atyám-fia, másik a gróf inasáé. Azok itt az oldalszobában hallottak mindent. Nem vagyok én süket gróf ur, a hatodik öreg apám se volt az, meghallom én még istennek hála a légydongást is. Tudtam mire vállalkozom, ahhoz készültem.

A gróf botot ragadt, fenyegetőzött; ilyen kelepcczébe nem jutott még.

- Hagyja el a gróf ur, megértjük egymást. Nekem is élnem kell, látom a gróf is élni akar. Nem azért ültem hét évig a tömlöczben, meg egy kicsit tovább is, hogy ne tudnám, hogy kell becsalni a madarat. Engem megölhet, de a mit mondott: az többé nem titok. Ugy bizony kedves gróf. Ha akarunk valamit, azt most már ketten akarhatjuk, de szépen, de okosan.

Welden gróf az igazi kétségbeesett gonosz emberek szokásaként egyet fordított a nyelvén, s lágyabb, engesztelékenyebb hangon indult.

- Én beösmérem, hogy hirtelen ember vagyok, de arra esküszöm, hogy nálam a világon jobb ember nincs.

- No így, lelkem méltóságos gróf ur. Rosszul esik az az én szívemnek, mikor a legjobb szándékkal, meg akarattal vagyok, oszt nem hisznek bennem. Azt ne tessék roszt néven venni, hogy én ide tanukat hoztam, így tanított az én mesterem, az olasz grófné. Nincs ebben semmi különös. Ha a tűz ellen, víz ellen, vadállat ellen biztosítani kívánja az ember ezt a rongy életét, hát az ilyen nagy dolgoknál, a milyeneket most mi ketten akarunk, bizony ott is megkiváncsít az okos előrelátás. A kit egyszer a kígyó megharapott: az a gyíktól is fél. Szeretek én segíteni embertársaimon, hanem sallaríumomat megkivánom. Hány szegény teremtetést, uri leányt, paraszt leányt, uri asszonyt, paraszt asszonyt megmentettem én már a szégyentől, hány verekedő, féltékeny férjtől egy-egy szerencsétlen asszonyt, hanem mindenütt arra is volt gondom, hogy ne jussak a csávéba, vagy ha jutok, olyat is berántsak, a ki majd kihúzza, mert muszáj. Oh lelkem méltóságos uram, nincs én tölem mit félni, ha én oda adom a nyakamat, hát akkor én, mint a rossz kutya a vas csuklóból ki nem húzom.

- Hát jól van Czunyáné asszonyság, de maga se féljen én tölem. Én adok magának egy pár száz forint előleget, fogjon a dologhoz istenesen. Mentől előbb végezzünk, annál jobb. Most - a nevelőnek elpusztulni már nem szabad -

- Nem? ugyan mért?

- Megígértem Fekete Liszka kisasszonynak, hogy én Bodont okvetlenül megszerzem neki férjül. Bodonnak előbb be kell kerülni a börtönbe. Érti? Ott meg kell törnie tökéletesen a rettenetes vád súlya alatt. Akkor egy látogatást tesz nála - a mit én ki fogok eszközölni - Liszka kisasszony. Elébe tárja, hogy kiszabadulása, ártatlanságának, becsületének visszanyerése egyesegyedül ő tőle függ. Akarja-e? Ha igen, akkor váljon el a grófnétól. A grófné, mikor egy börtönben ült ember akar felé közeledni: sokkal finomabb érzésű lesz, sem hogy a válást egyenesen ő ne kezdje.

Most következik az én ügyem a grófnéval. Ennek így kell menni. Megértette Czunyáné asszony?

- Meg, csókolom a gróf kegyes kezeit.

- Fogja ezt a pénzt. És most már Czunyáné asszonyság lássunk egész lélekkel a munkához.

TIZEDIK FEJEZET. Két jó barát a szép ifju korból.

»Szilvás 185*. május 16-án.

Kedves Gyurkám, szeretett régi pajtásom!

Áldom az én Istenemet, hogy öreg szüléimen, két jó testvéremen kívül a legkedvesebb ifjúkori, azt mondhatnám gyermekkori pajtásomat, barátomat is megtartotta én nekem. Hányszor szerettem volna föltárni előtted szívem legrejtettebb gondolatait. Ámde nem volt szabad. Nem tudtam, hogy amit én látok, valóban igaz-e? Nem csak képzelem-e? Egyik nap azt mondtam: velem valami nagy célja van Istennek, már a más nap ki kellett magamat nevetnem.

Pajtás, mikor rongyosan, mezitláb, egy kis butyrocskával megindultunk Baranyának, hogy mint szegény kecskeméti diákok néhány forintocskát összegereblyéljünk a prédikálásunkkal, és egy-egy jobbacská gunyát akaszszunk hazajövet magunkra: nem gondoltam, hogy a szava-garéi, vörösmarti, szőlős-kövi eklezsiánál messzebb vihessen.

Legmagasabb célomat az képezte, hogy a szegény öregeim egykor nálam, szerény kis parókiámban huzzák meg magukat. Kastélyról, messze terjedő szántóföldekről, erdőről, ménesekről, juhnyájokról, csordákról - még álmomban se mertem volna képzelődni.

És most úgy van, hogy a beláthatatlan és kipuhatolhatlan isteni gondviselés engem sok mindennek alkalmasint urává tesz.

Nem kerestem, soha se jártam utána.

Látja ezt az én jó Istenem.

Hát Fekete Liszka? kérdezed.

Kedves Gyurkám, ezzel a képpel akarok előtted számolni.

Szerettem-e?

Mint az Istenemet. Sokáig - a mint sorsom ide fordult, a hol most áll - azt gondoltam, megbolondulok. Én ettől a leánytól elszakadni nem tudok, nem is akarok. Megverne az Isten, ha mást tennék.

Szeret-e ő is?

Oh barátom, hiszen azért hozott ide, hogy lásson; azért nem ment senkihez, pedig jó szerencsési kínálkoztak, mert csak az enyém akart lenni. És most mégis - -

Jaj be szeretnék kedves pajtás egy éjjelt valami korcsmában tölteni veled ott a temető körül a Bruz uramék korcsmájában, abban a kis kerti szobácskában, hol mint boldog theológusok oly sok édes órát töltöttünk gyenge borocska és vékony vacsora mellett. - Hogy kitárnám én ott a szívemet, elbeszelném ennek az én különös történetemnek első kezdetét, folyását, végét a mai napig. Megkönnyebbülnék. Te tőled, ki előtt nem volt titkom soha: megkérdezhetném, ha ezt teszem, a mit teszek: becsületes ember leszek-e? nem itél-e el a világ? Szólj? mit mondasz? Az én eszem már nem tud tanácsot adni.

De hát most már nekem a dolgok elől kitérnem nem lehet. Én olvastam Werthert, együtt olvastuk. Megtehetném, hogy én is öngyilkosság által oldjam meg a csomót: de barátom engemet az élet nehéz esztendőkkal készített el olyanná, a minő, és a ki vagyok. Én soha nem érzelegtem, mert erre nem értem rá. Te, még azt se mondtam soha Liszkának, hogy

szeretlek, csak szerettem, nagyon nagyon szerettem. Soha én meg nem csókoltam, csak mint egy angyalt imádtam. Arra akartam fentartani minden gyönyörűséget, mikor Isten előtt, ember előtt az enyém lesz és egy kis eklézsiácskába elvihetem. Oh barátom - -

De minden másképp esik, mint a hogy az ember akarja és szeretné.

Mért nem születtem én is, mint Nagy Dani gazembernek, a ki a legnagyobb jótevőjének három leányát bolondította el és tette szerencsétlenné. Ő már esperes, családos ember, gyermekei vannak. Két feleségétől már el is vált: mégis szeretik, de sőt becsülik.

Nem, én a szegény szüleimnél alacsonyságot soha nem láttam. Sokban szűkölködtek, de megbecsülték egymást. Tudom, hogy ifju koromtól fogva kedves óhajtásuk volt, hogy én elvegyem Fekete Liszkát, az én drága kis tanítványomat. Anyám ennek a gondolatnak élt. És soha egy levelet nem kaptam tőlük, melyben Fekete Liszkát, hogy mint van, hogy van - fel ne hozzák.

Ők kétségkívül mindig azt hitték, hogy mi a legjobban vagyunk egymással.

Szerettem is - és ő is szeretett engemet. Ezer jel elárulta azt.

De hát Isten, szakaszd ketté fejemet, mit csináljak?

Ezt is te adtad, a kihez az élet köt haláláig, és halálomig.

Ki ez? Én még senkinek se mondtam eddig, csak ma irtam meg a szüleimnek, és ime most irom meg te neked.

Ez: özvegy Szilvássy Gábor grófné - az én főnöknőm, az én kedves tanítványaimnak az anyja.

Hatodik esztendeje, hogy itt vagyok. És képzeld, ezt a helyet nekem szegény Liszka szerezte - a nagy dicséretei által.

Nem vagyok én nyomorult ember, hogy most ezt teszem a mit teszek? Volnék inkább valahol vén káplán, kosta, nagy lévita, vagy akármi, csak Isten ezt a poharat távoztatta volna el tőlem.

Hát nem tehetem azt, a mit akarok? nem vagyok a magam ura?

Nem, újra mondom, nem.

A sors kezében semmik vagyunk. Isten, mint a vizeket - úgy hajtja a mi életünket is.

Kedves barátom, a grófné - egy rendkívül nemes, áldott, jó asszony, egy tiszta életű lény, engemet, az én szorgalmamért, lelkiismeretes tanításomért, a grófokkal tanusított bánásmódomért - a mit én csak nagyon sokára vettem észre - megszeretett.

Tanumul kérem fel a jó Istent, hogy én a grófné mélyebb vonzalmának megnyerésére soha egy illetlen lépést is nem tettem. Mig a gróf élt, ő is még az árnyékát is kerülte annak, hogy velem valami olyasmiről szóljon. Bár láttam, hogy engemet igen félt Liszkától és sok oly apróságot mond róla, a mivel azt akarta velem megértetni, hogy ő nem lesz én hozzám való. De hát ebből én semmit se következtettem.

Most - egy pár hónapja, vagy valamivel több, a grófné nyilatkozott, hogy ő engemet szeret és férjéül akar választani. Ő szerelem nélkül ment, szülői, rokonai erőltetése folytán a grófhhoz, ki husz évvel öregebb volt mint ő - most szive legőszintébb vonzalmát akarja követni. Bennem egy józan becsületes, - no tudod, így, s úgy - talál: ennél fogva hát - -

Láthatod pajtás, hogy a körülmények hova fejlődtek.

Én majd nem tudtam hova legyek. Csak néztem, hallgattam és szerettem volna sirva fakadni. Mit sirattam volna? A nyomorult életemet.

Hetekig - alig mertem a szeme közé nézni.

A gróffiuk tomboltak, ugráltak csókoltak örömükben, hogy a papájuk én leszek, és lassan-lassan - egyen kívül - mintha a grófi rokonok is beleegyezni látszanának.

Sok már felajánlotta per-tu barátságát és egy-egy kis kölcsönt ugyancsak kért is már tőlem.

A traktusunk meg - a mint annak idején olvashattad is: megválasztott kurátorának a néhai gróf helyébe.

Fölötte sajnálom, hogy a sors Liszkától elszakított, de én, ha hibáztam is abban, hogy a grófné felhívását - elfogadtam: minden uton módon igyekszem kárpótolni a szegény jó leányt rokonai és testvéreiben. Életem egyik legkomolyabb feladata lesz, hogy Liszkának jövőjéről teljes mértékben gondoskodjam.

Többet tennem nem áll hatalmamban.

A hála, a tisztelet, a mi engem öt hat év óta a nemes grófi családhoz köt: utamat megszabta.

Én egy egyszerű, közönséges ember vagyok, szegény emberek gyermeke, én az életben nagyon sokszor ettem a más kenyerét, és többet láttam a nyomorból, mint más a nap-sugárból: és amire magamat elköteleztem: annak a legtisztább lélekkel meg is fogok felelni.

Egyebet sem nem ígérek, sem nem cselekszem soha.

Meg fogja látni a világ, hogy a mit nyertem: azt nem becstelenséggel szereztem: Az én régi tanáraink az öreg pisze, meg karika, meg a többi, meg a tanuló társaim, Jóska, Sándor, Tamás nem fognak a Bodon Pali élete miatt soha is megszégyenülni.

A dolog kedves pajtásom így áll.

És most mit kérek.

Meghozattam a dispenzációt, ott esküdhetünk, a hol akarok. Én azt mondtam a grófnénak, ha nincs ellene kifogása, nekem egy régi kedves tanuló társammal és barátommal ifjúkori kötésünk van, hogy egymást esketjük. De én a papi pályát elhagytam, inkább a jogi tért választottam azóta, én tehát az ő házassági kötésénél nem szerepelhettem, de ő vele szemközt engem baráti szerződésünk köt.

- A legteljesebb készséggel nyugszom bele, hogy te ezt a szerződést megtarthatd. Hozzá teszem: ott akarok esküdni, annak a barátodnak a házábanál.

- Köszönöm grófné, akkor Pünkösöd első napján délután szeretném, ha Dióson esküd-nénk Harkályi György barátom papi lakásán.

- Mért nem a templomban? Talán nem feszélyez ez téged kedves Pálom? Én szívesen megyek. Legyenek ott a fiaim is. Az én részemről ezek elég tanuk, a te részedre majd találunk ott valakit - szólt a grófné azzal az elragadó mosolylyal, mely a legnemesebb lelket mutatta.

Igenis kedves Gyurkám, most már készülj. Pünkösöd első napján ott leszünk az egész násznép, de nehogy valamely készülétekbe kergesd az én kedves komám asszonyomat, mert eskü után azonnal elindulunk. A fiuk vissza Szilvásra, én a grófnéval az én öregeimhez le a mi kis otthonunkba. Ez az akarata.

Ugy-e megteszed a kérésemet kedves régi czimbora. A te igaz szavaid lehozzák nekem és nekünk az égből az áldást.

Kedves komám asszonyinak a grófné is tiszteletét küldi, én meg a kezeit csókolom. Tégedet és mindnyájatokat (hány gyermeketek is van már?) ezerszer öllelek, csókollak - igaz szerető barátod Bodon Pál.«

A kis szőke, igénytelen arcú kopaszos embernek reszkettek a kezei. Felkiáltott:

- Julcsa, gyere csak -

- A kis lánynak adok enni. -

- Hozd be azt is, de mindjárt.

- Teremtő Isten csak nincs bajod? A fejed megint szédül?

- Dehogyan szédül, dehogyan szédül - csak gyere. Semmi baj, de nagy öröm.

A papné, egy magas, erőteljes, barna, fiatal asszony, - nagyon is egyszerű de tiszta köntösben karjára kapva leánykáját, egy nagybacska fiút meg a két ujjá közé csipve - sietett a muzeumba (ez a papi-szoba, ha egy lépés széles is).

- Ugy-e mondtam Gyuri, a szüleim. Itt lesznek Pünkösdre.

És ki akarta ragadni férje kezei közül a levelet.

- Hozza őket az Isten, de nem onnan jött a levél.

- Hát honnan?

- Majd elolvasom, de ne nézz bele, üljetek ide velem szembe.

S a lelkész ur kedves lágy, de elég csengő hangon hozzá fogott a hosszú levél olvasásához. Közbe-közbe sokszor megállva, hogy megvárja míg a neje kisírja magát.

- Istenem Gyuri - ilyen szerencse kellett volna neked is, nem ilyen szegény leány mint én.

És most azért sirt, hogy ő olyan szegény leány.

- Ne busulj a miatt aranyos Juliskám, van nekünk mindenünk.

- De grófné!

- No, az ritka eset.

- Milyen lehet vajjon?

- Mindenesetre egy nemes lélek. Mai világban. -

- De hát szegény Fekete Liszka? Ugy-e? ugy-e?

- Az az. Ezt én is sajnálom.

- Te nem hagytál el engemet.

- Nem volt rá okom. -

- De ha lett volna?

- Te te, hát nem elégszel te meg én velem? Gonosz!

S a kis verhenyes emberke százszor össze-vissza csókolta szép barna feleségét és két kedves kis gyermekét.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Menyasszony, hugom asszony, nénike.

Egy elnök mindig hatalmas személyiség, hát még ha nemcsak olyannak képzelet az ügyes bajos szegény ember, hanem valósággal az is, egy törvényszéki elnök.

Egy törvényszéki elnök azonnal elfogathat, elcsukathat, de sőt igen rövid úton szerencsétlen halandó társam még föl is akasztathat.

Ma talán nem, de az 1850 után való esztendőkből a német hivatalnokok, kiket ma Bach huszároknak mond a szerencsésebb nemzedék, sokat mertek, sőt ezt a sokat tenniök a rend mindenható érdekében kötelességük is volt.

Az xxxi törvényszéki elnök (különb tudom, hogy mindenki eltalálja, hogy kiféle, hová való törvényszéki elnök, de csupa illemből nem mondom ki a valóságos alföldi nevét) csönget, és finoman mosolyogva csönget. Vörös borotvált cseh arcza, nagy orra, széles színész szája egészen kiderül.

Német ruházatu, pofaszakállas inas lép be hetykén, ami a főnök és szolga közötti egy kézre dolgozást tiszta olvasható betűkkel képes mutatni de hangosan mutatja is.

- Beeresszem azt a szép polgárnét?
- Most ne. Még várjon.
- De egy szép leány is várakozik itt, a kinek a bátyja lent ül a tömlöczben.
- Most ne. Még várjon az is.
- Itt van az a szép ügyvédné is.
- Most ne. Jöjjön be a kis Bodon de azonnal.

A kis Bodon zöldült, kékült arczzal belép.

- Akar-e maga porkoláb lenni - nagy fizetés, sok mellékjövedelem. Semmi ellenkezés, tulságos hálálkodás. Egyiket se szeretem. Maga mától fogva tekintse magát porkolábnak. Igaz, igaz - hát maga nekem semmit se szól arról, hogy a fia egy igen gazdag magyar grófnőt vesz feleségül. Űm hűm, hát miféle ember a maga fia? Nem tudott maga nekem a fiáról beszélni? Az ezredes urtól hallom az egész történetet. Mit tud maga Bodon bá c s i ?

- Én nagyságos uram annyit se mint az ujjam.
- No hát akkor magának nagyon ostoba ujjja van. Katona volt a fia? Ne hazudjék.
- Hát egy kicsit volt. De gyerek volt ő még tisztára. Nem járt ő Halasnál messzebb. Kilelte a hideg, a lába lefagyott, az orra füle lefagyott, aztán haza kergették. A szent Istenre esküszöm nem tett ő semmi bajt. Tanítóskodott előbb itt a városban, aztán elment nevelőnek Szilváásra a grófhhoz.
- Az meghalt.
- Meg, de csak a télen.
- Hát a fia nem irt?
- Irt, mert mindig küld valomit.
- Azt nem irta, hogy Pünkösöd után itt lesz a feleségével, a grófnéval? No hát itt lesz. Én tudom. Szilváson pompás vadászatok lehet rendezni. Meglátogatjuk a maga fiát. Most pedig,

a mint megjöttek, maga nekem azonnal jelentést tesz porkoláb ur. Mi? megértette bácsi mit mondtam? Most menjen haza. Szabadságot adok. Készüljön, hogy mondja a fiának, igen örvendene az elnök ur Micsodánszky Pauli, ha oly szerencsés lehetne, hogy a grófnéval együtt lakását itt tartózkodásuk alatt elfogadná. Értette bácsi?

Bodon bácsi nem tudta, merre forduljon, hogyan lépjen külebb vagy belebb, mit mondjon, mit köszönjön - csak eltűnt.

Nemcsak akkor ostoba ám a szegény ember, mikor a szerencsétlenség hirtelen a földig veri, de akkor is, mikor a szerencse atyafiságosan megöleli és körül csókolgatja.

Szaladt a kis öreg szürszabó és porkolábjelölt, de olyan nyájas arcczal, hogy ha a legjobb kundsajtjaival találkozik - már több illemmel nem vigyoroghatna. Még a napszámosnak is köszönt, a ki munka nélkül a piacon lézengett.

- A menyemasszony, vagy nem is tudom, hogyan mondjam - dőlt be a kis ember alacsony hajlékába, - úgy mondom mégis Méltóságos grófné, te is úgy mondd feleség: csókolom a kegyes kezeit Méltóságos grófné - te, ez dukál, rebegte Bodon uram, nem irt a mi Pálunk valamit?

- Mikor?

- Most.

- Hogyne irt volna.

S a tükör mellől az öreges asszony egy levelet vett ki.

Bodon uram el nem találta, hol, mely oldalról nyuljon a levélhez, feltörje, vagy még várjon.

Végre is nagy gyöngédséggel kipólyázta a drága levelet.

»Kedves jó szüleim!«

Csak egy két sort írok, ezt is csak lopva, mert a grófné úgy szándékozik, hogy egészen meglepje drága szüleimet. De így én más tekintetből mégis szükségesnek találtam, hogy némely dolgokat szeretettel kérjek. Menjen el édes apám Galliához, és vegye fel azt a kis összeget, amit oda küldtem. Ünnap után itt leszünk, ha a jó isten segít, és addig valami történet közbe nem jő. Fogadjanak egy jó szakácsnőt, de ne ám holmi urifélét -

- Itt a Czunyáné - kiáltott Bodonné asszony - lám milyen jó hogy kibékültem a gonosz lélekkel. - Most itt van...

...és intézzenek mindent úgy, hogy se fényes ne legyen, se valami ügyetlen összevisszaság. A grófné igen egyszerű - majd különben pár nap múlva többet élő szóval.

Ha meg tudnák tenni kedves jó szüleim, hát senkinek semmit ne beszéljenek. Ezerszer csókolom...

- Aranyos, aranyos - szédelgett, dülöngött Bodonné és nézett az egek felé - -

- Hát persze, persze - lépkedett idébb odább Bodon uram. - Te, porkoláb leszek, mit szólsz hozzá? Ott lesz ám fizetés. A vén remetét elcsapják.

- Én elmegyek a fiamhoz -

- Hát én? Persze, persze. Egy évvel ez előtt kiugrottam volna a bőrömből, ha ezt a pompás állást megkapom - de hát olyan az ember, ha kenyeret juttat neki az isten, hát már a kalács sem olyan jó, mint annak előtte. Persze persze. Elszaladok Galliához, azért a kis pénzért.

El bizony. Elszaladt, nemcsak a pénzért. Tele volt a szive. Más felől meg Bodonné szaladt el a kománéjához, a kántornéhoz, a kis tanítónéhoz, meg ide, meg oda, a hova a határtalan öröm vitte.

Óh milyen az öröm, hogy viszi a választottját! Nem lehet azt elképzelni szomorú embereknek.

Az egész szép nagy magyar város megmozdult arra a hirre, hogy a kis Bodon hivataloszolga mekkora éktelen szerencsét csinált. A fia, az a közönséges cseplesz ember egy gazdag grófnét vesz feleségül. Vén lesz a grófné, meg csúf - taglalták ez ünnepi hirt szerte mindenfelé. A borbély ezzel élesítette borotváját; az egyházfi ezzel gyűjtötte templomba a hitetleneket, a korcsmáros ezzel adott itz ros sörének, és löre borának; a czéhek ezzel ingerelték egymást; a szürszabók ezzel ágaskodtak. A kántorné egyet lökött nagy hektikus fián, hogy az nem tudott bezzeg olyan szerencsét csinálni, mint a Bodon Pali, holott egy kántor fiu meg egy szürszabó fiu mégis csak nagy különbség.

Czunyáné, ki egy hét óta mindennapos volt Bodonéknál, a rettenetes magasztalásokra csak röhögött. Irigy, nyomorult elcsigázott lelkét forralta a méreg.

- Adok én nektek komisz kutyák - duzzogott a fegyencznő - nem vetek neki két hetet, a tömlöczbe szorítalak mind a kettőtöket. Oda én, ne legyen becsületes asszony, ha meg nem teszem.

Természetes, hogy e borzasztó szándékát a gonosz rokonnak a boldog Bodonék csak távolról sem sejtették.

Egy megbékélt szegény rokon olyan, mint az éhségtől megjuhászodott kutya. Lakjék csak jól.

Nem szeretnék egy fedél alatt lakni olyan atyafival.

Volt benne részem!

Este felé járt szinte az idő, mikor előbb Bodon uram, majd Bodonné megrakodva mindennel a mi csak jó, a mit csak boltban, piacon, jó helyekről venni lehet.

Liba, de milyen, meg hány? bárány, eleven; kacsa, kövér; túró, mint a hóvilág; vagy, mint a sárga rózsa, hogy az ember bele harapni szeretne; zöldség, a legfinomabb, minden a mi ujság. Volt rá pénz. Finom borok, fehérek meg vörösek, hogy az öreg Bodon nem is tudott nekik ellentállni -

A legpompásabb liszt, kalácsnak.

(Jaj hogy enném egy falatot belőle én is, szegény nyomorult özvegy ember!)

- Hát az esperes ur itt lesz kedves feleség. Már csak meg kellett hívnom. Eljő feleségestül, azt mondta, hozza minden gyerekét. Persze, persze. De a nagyságos elnök ur, itt a mi házunknál. No Czunyáné - ölelte meg atyafiságosan a kis kurta ember a száraz sovány rokont, ki a nagy családi örömben hol kipirult, hol elsárgult, mint a halál - no itt lesz mit sütni, főzni.

- Csak bizzák rám. Az én főztem, süttem után még az ujjukat is megnyalhatják.

- Malacz legyen.

- Piros. Tudom én.

- Meg ropogós. Hajh!

- Rétesek - szólt Bodonné. - A drága fiam ezekért élt halt.

- Sütök én olyat, hogy a király ő felsége is megeheti.

- No ha jól üt ki a dolog -

- Ne adjon nekem semmit sógor, csak kommandáljon el a grófnéhoz.

- Meglesz. A menyemnek csak egyet szólunk.

- Ne hogy valami parasztos szót kiejts a szádon - állott fenyegetőleg Bodonné. - Méltóságos grófné - így mondd.

- Ne félj. Forgok én urak közt, tudom én mi a becsület, hogy hogyan kell, miképen kell. Hanem iszom egyet a fiam egészségére.

Ivott bizony, hogy tíz óra tájt tánczra kerekedett. Kurjongatott. Forgatta Czunyánét, mikor a kis kaput zörgetik.

Az öreg ember majd elhalt ijedtében. Csak nem a fiam!

Nem, nem. Valami járókelő ör állott meg, a nagy éneklésre. És lassan odább is czammogott.

Az első ijedség után össze szedték magukat az öregek, s mintha templomban volnának, csak sóhajtani mertek s elrebegni egy egy: oh édes istenem atyámat.

Bodon uram egész nap sepergette az udvart, tisztogatta a kis kertet, a ház tetejére is fölmászott volna, hogy mindent jó karba helyezzen.

S valójában épen a házacska tetején is ült, kezében fűrészszel, kormos, piszkos, amint egy jó gazdához illik, mikor, de már a szép pünkösdi ünnepek után való nap úgy délelőtt, két hintó állt meg a fakilincses ház előtt.

Az első hintóból hirtelen kiugrik Bodon Pál ur, diszes fekete ruhában, és lassan, mint egy elkényeztetett gyermeket szokás, kiemeli a grófnét, ki úgy ugrik le mint egy eleven fiatal leány.

- Jaj fiam - teremő atyám, - kászolódik a háztetőn erre-arra, míg a tyukól körül valahol sikerül lecsuszni a boldog apának.

Már akkorra Bodonnét össze-vissza csókolják.

- Jaj méltóságos grófné -

- Csak menyem asszony - így, így. Én meg ha szabad: anyám. - Volt ölelés, hálálkodás, a mit csak a túlradt boldog szív tehet.

Egy kis fiatal leány tolta oda magát a szomszédból - nem is vették észre mikor, hogyan.

Ez is oda mászott a grófnéhoz.

- Méltóság...

- Csak nénike - Ugy, ugy.

A koma is ott termett, egy tisztességes szürszabó.

- Oh, oh hajtogatá magát, nem hiába ment fel a Krisztus az egekbe, de küldött is olyan áldott lelket - a grófné - a méltóságos grófné - dadogá a tisztos polgár.

- Csak hugom asszony. Hát maga - mintha láttam volna már az ispánéknál, nálunk Szilváson - szólt nyájasan a magas száraz asszonyhoz, ki hidegen, irigy feszességgel állott a háttérben.

- Én Czunya Gergelyné vagyok.

- Nagy főző, híres főző, de minő - fogott mindjárt az ajánláshoz Bodon uram. De ugyancsak atyafi is közlelöl.

- Akkor eljön maga én hozzám szakácsnénak. Ugy-e?

- Jaj be jó lesz - ujjongott Bodon uram. - Ugy-e fiam Pál?

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A mérég.

Örvendetes esetek, legalább kedves hazánkban, mindig voltak arra, hogy egy-egy tökéletesen elszegényedett gróf vagy báró úgy a polgári mint a katonai rendből leszállott a középrend, a köznemesség családjaihoz.

A gazdag szappanos mester; a százezrekkel bíró tégláégető; nagyborkereskedő, nagybirtokos nemes ember nem beszélt épen a levegőbe, nem épített hiu kártyavárakat, mikor üggyársainak, talán irigy rokonainak ki találta mondani, hogy Elizem, Máriám, Amáliám, Zsófiám grófné, báróné - de sőt hercegné lesz.

Sok érdemes munkás család jutott így be a magas dicső arisztokráciába.

Lassanként nem is csodálkozott ezen senki.

A süket lakatos kóczos Boriskája így lett báró Weinstein ezredesné; a nagy vendéglős vastag Pepikéje így emelkedett Szederfáy grófné rangra; és most, a milliomos paraszt, Varga Mihály Erzsikéje így áll ország-világ csodájára a hercegnői titulus előtt.

Ezen csak egy műveletlen, irigy lélek csodálkozhatik.

De nem csodálkozik.

Hanem hogy egy javakorbeli derék, csinos özvegy magyar grófné, a legjobb magyar grófi családok tagja, egy gazdag urnő mikép választhatott férjül egy szegény nevelőt, egy szerény állásu hivatalszolga fiát, ki sem nem híres művész, világhírű hegedűs, festő, színész, csak egy házi tanító, (volna legalább egy ügyes hadnagy) de csak házi tanító, szerény, ideiglenes magán-hivatalnok: hát azon már ebben a derék magyar városban mindenki lelke mélyéből csodálkozott.

Azért nem lehet rossz néven venni, ha a polgári, egyházi, törvényszéki, katonai küldöttségek tömegesen jelentkeztek a gyorsan elterjedt magasztaló hírek után - hogy a különös grófnét, és bolond szerencséjü férjét, színről színre láthassák.

Épen délelőtti tizenegy órakor volt bejelentve a református papság hódoló tisztelete; utána nyomban a katolikus, majd lutheránus, majd zsidó egyházi notabilitások szín elé járulása. Majd a hatóságok, egyletek, czéhek, végül a szinpártoló egylet alázatos megkeresése.

Bodon uram arany szabadságidejét élvezte, és a tyukól melletti fatartóban fia tiszteletére mindjárt-mindjárt takarította ruháját, csizmáját, mert a küldöttségeket ő jelentette be a grófné urához. Ott lehetett látni mosolygó, boldog apai arcát, a mint a folyosón köhécselt és rendezte terveit a jövőre, mint fiának legbensőbb titkos tanácsosa. Ah mennyit szokott beszélni a grófné menyemről, a grófi rokonokról, kikkel ő most már valóságos atyafi.

Ez a sokgondú világ igazán egy nagyon boldog embert láthatott.

Bodonné asszonyom, a leendő porkolábné, diszes feketébe öltözve, mintha templomba vagy uri temetésre készülne minden perczben, ott tibbet-lábadt a menyé körül, hogy minden szavát ő fogja fel a kedves fiával, a drága Pálommal együtt. Könnyebb volt az anyai lelkének, ha a grófné ruháján egyet húzott, igazított.

Annyit sirt örömében, hogy már nem is tudott nézni és beszélni sirás nélkül.

Tele voltak az öreg ránczos szemei könnyekkel. De minő könnyek voltak ezek! Édesek a szivnek, mint a szinméz, és tiszták mint a harmat.

Ugy érezte, hogy ő eddig nem is tudta mi a becsületes járás, most tanult csak finoman járni, nevetni, beszélni a grófnétól. Egy falatot le nem nyelt volna addig az asztalnál, míg azt ki nem leste, hogy a grófné, a lelkem drága menyem, hogy eszik.

Egyre rakta a tányérját, még annak a finom libának, báránynak a csontját is belé diktálta volna.

Ő most a többi gyermekeinek, az unokáinak nem élt: összes érzése, cselekvése a menyé volt, a grófné.

Épen a papságot fogadta Bodon Pál ur; mialatt a benyilóban a grófné is helyet foglalt néhány legbensőbb kománéval és sógornéval és természetesen a Bodonné mamával, midőn Bodon uram örvendező apai érzéssel oda furakodott a fiához és egy levelet csusztatott a t u l a j d o n k e z e i b e .

A hódolati szép jelenet után pár percznyi szünetet kért Bodon Pál úr, hogy a levelet átfussa.

»Nagyságos ur és Méltóságos grófné!

Igen szomoruan és aggodalommal irom e sorokat, de kénytelen voltam vele. A kedves kis Gusztáv gróf - -

Mert ott volt a háta mögött a grófné, ki hirtelen kivette szemeivel a nagy aggodalom okát - éles sikoly töltötte be az alacsony szobácskákat.

- Mi az? kiáltott parasztos egyszerűséggel Bodonné asszonyom, s oda kapaszkodott a grófnéba - égés? Jézus Mária?

Egy szegény asszonyra, kinek azonban egy kis házacskája mégis van - mi lehet rettentőbb esemény, mintha ég a háztető.

- Nem égés anyám - törekedett Bodon Pál ur szüleit felvilágosítani, hanem Guszti gróf meghalt, s most még ma el kell utaznunk.

Mint villámcsapás érte a borzasztó szó, hogy megyünk - a Bodon házat. Vége lett a gyönyörű deputációzásoknak, dikcióknak, a tervbe vett fáklyás zenének, a színházban a diszelőadásnak, a tisztelet annyi szép kifejezéseinek.

De a nagyszerű vendégekkel ment a Bodonné mama is, sőt, mint szakácsnő, a magát tökéletesen behizelgett Czunyáné is.

Otthon a kis Bodon uram bánatában majd elemésztette magát, de ezt mégis nem tehetette, hanem komáival, szomszédaival, hivataltársaival és számos jó barátaival, a kik most rengeteg mértékben megszorodtak - rendről rendre elmozdította a temételen kalácsot, drága sülteket, és megiszogatta a nagyszerű borokat.

Néha a kötelességszerű illem és rokonérzet a szegény kis gróf iránt - ki csak beteg volt - arra serkentette, hogy sirjon barátai előtt, mint nagyapa, de a bor arra is rávette a szegény jó embert, hogy daloljon, a pajtásaival kurjongasson és a maga módja szerint fejezze ki megáradt jó kedvét.

Azt kénytelenek voltak a komák, szomszédok, jó barátok egyhangulag bevallani, hogy a kis Bodon érti a tánczot.

Micsoda ugrásokat, figurákat csinált, Csak egy grófi após volt erre képes.

Legalább sokan így nyilatkoztak.

Mily egészen más jelenetek folytak le otthon a szilvási kastélyban.

A kis gróf csakugyan nagy beteg volt.

- Jaj jaj! - siránkozott amugy alföldiesen az öreg Bodonné asszony, - meghalok az aranyos unokám után. Mi baja drága czukrom? Hol fáj? s a jó asszony össze-vissza gyúrta az erőtelen teremtet.

- Hozzanak - kiabálta - egy nagy darab avas szalonnát. Hisz ennek a gyémántnak a torka dagadt. Nem? A melle. Oh szivem, oh gyönyörűségem, oh kis gerlicze madaram, majd meggyógyítom én.

Kötök ide a mellére esett nyul hájat, az beszívódik jól, az aztán kieszi a fájdalmat. Ugy elmúlik az a fájdalom, mintha csak elfutták volna. Négy gyerekeket, öt unokámat mentettem én így meg. De hánynak adtam vissza az életét.

- Hagyja édes anyám - csitította Bodon Pál ur, itt nem úgy van az.

Itt a doktor ur, itt vannak a doktor urak.

Biz ott volt doktor elég.

A grófné egyik ájulásból a másikba esett. Vádolta magát, hogy mért nem vitte le magával a gyermekeit.

A boldogság elrepült, s egy nagy fekete madár ott kopogtatott hol egyik, hol a másik ablakon.

Az öreg Bodonné künn azt suttogta, hogy az a madár a halál.

- Édes istenem, mit akar a halál ott, ahol kenyér van; ruha van, minden van - jajongá az öreg Bodonné, a konyhában, a kulcsárnénál, a szobaleánynál, a kertészeknél, meg a hova csak a nagy szeretete elvitte, pedig sok felé elvitte. - Mért nem megy a halál oda, a hol egy falat betevő sincs. Ott az én szomszédom, a kis Róth suszter, van annak nyolcz élője, meg utban a kilenczedik. Ott bezzeg tárt karokkal fogadnák, meg ott van a kis Varga tanító, annak is van egy vak leánya, meg ott a gutta ütött apja, akit tiz esztendő óta úgy forgatnak az ágyában, mint egy tehetetlen bölcsőbelit. Mért nem megy a halál olyan helyre. Itt? mit keres itt a paradicsomban? De a halál is olyan, mint a kukacz, a legszebb almába furakodik.

Bement Czunyánéhoz.

Czunyáné szorgalmasan készítette az ételeket, mivel hogy aki nem beteg, meg a teremő ép gyomorral áldotta meg, az bizony megeszi a jó ételt. Most hallgatott, alig lehetett a szavát venni.

- Mit főzöl Czunyáné? Ugy megenném egy kis jó levest, liba aprólékot rizskásával. Majd összerogyok. Mennyit sirtam, hogy már jártányi erőm sincs.

Sorra nézegette az ételeket, s egyikbe másikba beleütötte a villát, kanalat.

- Felséges isten, te Czunyáné, hogy lehetne itt élni ha a nyomoruság mindenüvé nem kísérné az embert, mint a büne.

De szomoru vagy? Mért vagy olyan szórtalan? Nem szereted a helyet?

- Oh hagyj békét.

- Mit gondolsz? meghal ez a fiu?

- Tudom is én.

- Te, annak nagy baja van. Ez nem éri meg a konfirmációt.

Pedig milyen helyre kis legényke volna. Én úgy látom, a másik kettőbe is csak háltni jár a lélek. Milyenek voltak az én gyerekeim, mint a makk. Te, ezeknek nem adnak enni. Az én Palim otthon megevett annyit, mint itt az egész asztal. De volt is olyan két piros orcája, mint a rózsza.

Hogy Czunyáné nem beszélt, Bodonné asszony kiballagott.

Vitte, vitte a gondolata - s bebarkácsolt az ispánék udvarába.

- Jaj jaj - emelgette a karjait, a mint Fekete Liszka kisasszonyt meglátta a folyosón - de rég láttam.

Liszka kisasszony nem valami forró érzéssel, de oda ment az asszony elé, és törekedett nyájas barátságos lenni.

- Szép, hogy Bodonné néni megkereste a szegény leányt!

- Meg, szivem, hogy ne kerestem volna, de csak egy pillanatig ülök. Hogy van? Tudom, adott az isten a kisasszonynak is valami jó szerencsét. Szépecske, igazán szépecske. Hogy megnőtt. Istenem!

Csak nyögött, sóhajtozott, pedig tele volt az egyszerű meleg szive beszélni valóval, kérdezni valóval, de hiába. Nem szabad most.

- Adott - lépett ki e kemény, mogorva szóval az ispánné asszonyság a folyosóra.

- Anyám, a Bodon ur édes anyja, Bodonné asszony - mutatta be a tisztességes polgári, alföldies ruhába öltözött öreges asszonyt néniének, nevelő anyjának.

Csak olyan meghajlás, köszöntés volt az, a mit az ispánné tenni tudott, hogy - mégis tegyen valamit. Rátért előbbi szavára, és a keserűség elégtételével ismétlé:

- Adott. Az isten a becsületes emberekről sem feledkezik meg.

- Hogy feledkeznek? Lám minket se hagyott el - vágott a sértő szó hegyébe az alföldi asszony.

- Olyan mindennapos látogatónk van, olyan ember tiszteli becsüli Liszkát, hogy a grófnál egy cseppel sem alább. Nem. Ha Bodon ur elhajlott a szive szándékától, s a nagy vagyonért megvetette a szegényt -

- Ugyan anyám - elmúlt az már. Talán nem is úgy volt mint maga gondolta -

- Ej, nem vagyok én, meg nem is voltam eddig vak - hát isten majd elvégez mindent. Tessék leülni - Liszka eredj csak, épen most sült ki a jó turós lepény, hozz abból az aszubból is - eredj csak.

Liszka kisasszony magára hagyta a két asszonyt és távozott, - de közben talált egy kis rést, hogy néniének mérsékletet ajánljon.

- Itt nagy változások lesznek - úgy történhetik.

- Hallom el akarnak menni?

- Mi? Azt se lehet tudni ki megy el. Isten ítél itt. Liszka dolga úgy áll, hogy menyasszony.

- Ah.

- Az. Oh a szépet, meg a jót észreveszik. Olyan előkelő ur, hogy az országban kettő sincs előbbvaló. Nincs. Nem hinném. A legszebb korban. Épen illenek egymáshoz, nem úgy mint Bodonék. Hát majd megbánja a grófné is. A mit tett, lelke rajta. Ilyen dolgot senki szárazon el nem visz, ne is vigyen. »Van biró a felhők felett.«

És büszkén vetette föl tekintetét az ispánné.

Hozta a pompás turós lepényt, egy kis sültet és bort Liszka kisasszony.

- Tessék asszonyság. Jó szívvvel adjuk, mi nem értünk a nagyuri tettetéshez. Ha fáj a szívemnek valami, hát fáj: de ha örömöm van, azt se rejtem el. Én boldog vagyok, Liskám igen igen nagy szerencsét csinál. Soha nem hittem volna, de hát a mi meg van írva: iratlan nem marad.

- Bodonné néni tessék, az én kedvemért, ezt ezt, meg ezt. Oh ugy örülök, hogy látom.

Bodoné igen vegyes érzések közt ugyan - de evett és mind jobb étvágygal. A finom bor is sokat segített a helyzeten.

Mintha mindnyájan igen meg lettek volna elégedve a sorssal, a jó isten kegyes rendelkezésével. A hangulat emelkedett. Ugy bele melegedtek az ügyek tárgyalásába, hogy Bodonné egészen ott felejtette magát.

Későn, csak ugy két óra felé találták meg az ispánéknál.

A grófné, kit fia betegsége is igen levert, nem valami jó néven vette az öreg asszonytól, hogy ugy oda maradt és éppen olyan helyen.

Alig szólt egyet-kettőt. Nem akart tudni semmit a rossz emberekről.

Mennyit fecsegett volna pedig a szegény öreg.

A betegség elvágta a szép napokat. A szilvási kastély fölött igen igen beborult az ég.

Egy este, már ugy tizenegy óra felé valami leányka csúszott oda Czunyánéhoz a konyhában.

A fülébe sugta, hogy a nagy diófánál várja egy ur.

- Mondjad csak, ott leszek, ha előbb minden dolgomat elláttam.

Most eredj szolgálom, csak egymásután, mintha itt se lettél volna.

A magas, barna sovány asszony, így mikor kiegyenesedett és villámló szemeit valakire vetette - félelmetes alakká vált. Eleinte mindenkivel nyájaskodott, és a grófnét is ezer hízélgéssel árasztotta el, most néhány nap óta komor volt és hallgatag.

Csak ugy oda vetve felelt mindenkinek.

Órákon át eltépelődött magában: a méreg itt van a lábam fenekén - füzé odább rettenetes gondolatait, de most még nem teszem. Ezek itt nagyon jók hozzám; minek ugranám, mikor nem kergetnek - az árokba? Hadd lássam, mi lesz a fiuból, meghal a maga betegségében, vagy kilábolja? Akkor is keverhetek a levesébe egy kis port. Minek vezetném én az isten kezét. Pali jó ember mint a tej; a grófné egy áldott teremtés - igaz ezeket a Bodonékat utálom, mert dicsekedők s azt hiszik, az eget is ők kaszálják - de hát mért tegyen én még most nyakamat a tőkére. Várjunk.

És kilopózkodott a konyhából. Ment a nagy diófa felé, mely a széles park végén állott, az ispánék kertje mellett.

Bár sötét volt, hogy arasznyira alig látott a szem, mégis észrevette, hogy a fa alatt ül Welden gróf s az ölében Fekete Liska.

Régen várhatott a szerelmes pár itt, mert egészen elfeledkezett arról, hogy valaki jöhet és nem fukarkodott az ölekezéssel, csókkal.

Egy darabig állt és nézte őket mint a hiúz, és nyalta a száját.

- Nem megyek. - Nektek adjam én a szerencsét? Én meg majd bekerüljek? Tegyétek csak el. Majd meglátjuk: ki fizet jobban. Csak egyétek egymást lelkeim. Addig eszitek, a míg én akarom. Várjunk még azzal a méreggel. Pihenjen.

Egy hosszú még nézett, hogy befúrja a szemét a leány lelkébe - s azzal vissza fordult.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A vizsgálat mit derít ki.

Welden Emil gróf, mint olyan legényember, ki szép jószágait rég elvesztegette már, de aki a jövőre a legszebb reményeket táplálta mégis, nagy társaság körében akarta megünnepelni születési évfordulóját.

A cselédség is észre vette rajta, hogy a gróf egy idő óta igen jó kedvű.

- Házasodik - mondták több helyen az érdeklődő családok.

- De kit vesz el?

Sokan egy nevet suttoztak, egy szép fiatal leány nevét, ki egy időses asszonysággal többször megjelent a Welden kastélyban.

Rokon?

Lehet.

Akkor miért rejtegetné?

Ma azonban a boldog születésnapon nem rejtegeti, ott ül az asztalfőn az anyjával együtt.

A szilvási ispánné, és nevelt leánya Fekete Liszka, az elragadóan szép hölgy.

- Uraim és hölgyeim - akarom mondani - dadogá ünnepélyes makogással Sólyom gróf - ami szeretett öcsénk és barátunk, születési ünnepén, azaz ünnepélyén - arra határoztam magamat, hogy én, ki szónok nem vagyok, de imádok minden szép hölgyet -

Hangos éljenzés - és hajlongás a két nő előtt.

- Egy poharat üritsek önökkel, veletek barátim a megye, talán az ország legszebb hölgyének, az én drága öcsém szívbéli barátságának, egy nehéz betegségben ápolójának -

- Igaz, igaz - harsogta az asztali vendégség.

- Egészségére, boldogságára. E hölgy - és rámutatott tele poharával a gróf - senki más nem, mint a kedves t e k i n t e t e s asszonyságnak - szerető leánya a szép Fekete Liszka kisasszony.

Az ifjabbak felugráltak és oda iramodtak a szép hölgyhöz, az öregebbek barátságosan mosolyogtak, és szemökkel hamiskás jelentőséggel vágtak Welden gróf felé, kinek a sors felette csinos barátnét adott osztályosul.

Még az ünneplés zaja, kedélyes mámora le sem csillapult, midőn Welden Emil gróf meghatott arczczal, mindazon hirtelen elővett fájdalom színlelésével, mely annyira meg tudja, és meg szokta hatni a sziveket - felállott és egy levelet vett ki belső zsebéből.

- Halljuk - kiáltották többen oly hangnyomattal, mintha ők már tökéletesen tudnák, miről lesz szó.

- Nem fárasztom az urakat a levél elolvasásával, bár egy kitűnő levél -

- Halljuk - -

És sokan titkon oda néztek a hölgyekre, kiknél ezuttal a női kíváncsiságnak mintha egy mozdulata se jelentkeznék.

- Mély fájdalommal jelentem ki önök előtt, elöttetek kedves barátim (elfelejtette oda tenni - és a hölgyek előtt) hogy az én igen kedvelt és nagyrabecsült rokonom Szilvássy - azaz Bodon Pálné családjában megdöbbentő esemény történt.

Az ispánné intett a fejével, hogy: óh jaj!

- Gusztáv gróf, az én végtelenül szeretett öcsém ma, hajnali 3 és 4 óra között, kétségkívül a leggondosabb ápolás dacára - meghalt.

- Ah!

- Oh! -

- Lehetetlen -

- Az nem hihető -

- Hisz annak a fiúnak semmi baja se volt -

- Mig az apja élt - - nem - -

- Fájdalom, egy nagyreményű rokont, a Szilvássy ág egyik legtöbbet ígérő tagját elvesztettük.

Néhányan kijebb húzták széköket és odább tolták poharukat.

Egy kövér, puffadt képű fekete himlőhelyes ifju kikiáltotta.

- Ez legalább is gyanus.

- Kérlek Stefi gróf.

- Nem szeretem az ilyen halált.

A grófok, bárók, nemesek, a jó barátok összenéztek, és egymás szeméből akarták kiolvasni, hogy itt valami borzasztó dolognak kellett történnie.

Abban rögtön tisztázódott a zavaros helyzet, hogy itt nem természetes halálról van szó.

- Nem, nem - suttogták a bizalmasabb barátok.

- Uraim, gondolom - szólt Welden gróf - a leghelyesebben akkor cselekszünk, ha a kik csak tehetik, és ama lesujtott család iránt érdeklődnek - melegebben érdeklődnek -

- Ugy van.

- Helyes.

- Ez az én véleményem is.

- Ha, mondom, azok velem együtt mentől előbb ott a gyász helyén megjelenendünk. Tartozunk ezzel egy nagyon nagyon szerencsétlen anyának.

Voltak, a kik a gróf szemeiben könnyeket vettek észre.

- És ilyen embert lökött el Lotti egy paraszt ficzkoért, mormogá a fekete himlőhelyes fiatal gróf. De ugy kell. Ah, jön még több. Fogadok hogy - -

Rángatta a szomszédja, hogy mérsékelje magát. Nők vannak jelen. Minden szó röpül. A dolog igen kényes -

- Éppen azért. Én - én - -

Intett Welden gróf, és az ifju ember valahogy elhallgatott.

A legkülönbözőbb hangulattal, találgatásokkal, fejtegetésekkel oszlott szét a társaság, hogy a gyászoló családnál még azon napon megjelenjék.

De mi adott arra okot, hogy bárki e szomorú esetről ily sötét gyanakodásokkal éljen?

Jogos volt-e ez?

Szabad volt-e ez?

A bűn bünt nemz, és e nemződés tétlenül nem marad.

Welden gróf rendkívül vidám hangulatban fejezte ki gondolatait a hölgyek körében.

Az ispánné, Fekete Liszka és a gróf mélyen be voltak avatva egymás titkaiba. Nem láttak mást, csak a célt, mely oly gyorsan sietett feléjük, és nem hallottak mást, mint a gonosz terv borzasztó suttogásait.

- De ez nagyszerű - tört ki a gróf a nők zárt társaságában - a vén fegyencznő pompásan dolgozik. Ravasz, nem is láttatta magát. Oh az a - egy durva szót nyomott el ajkain - kitűnően vetette ki a hálót. Én most mindjárt felvetem a vádat.

A temetés után azonnal vizsgálatot kérek. A fiut exhumáltatom és - és talán mindakettőt börtönbe vettetem.

Nem, ezt még sem.

- De miért nem gróf ur? kérde az ispánné.

- Mamuska ezt nem lehet még. A grófnét nem szabad gyanusítani, ez messze menne, ah igen messze. Tökéletesen elütne célomtól, amit nem akarhatok. Elég Bodon. Űljön ő. Természetesen ki fogom venni, amit igen könnyen tehetek is, majd akkor, de most mamuska én sietek. Okvetlen ott kell hogy legyenek maguk is a temetőben. Figyelni kell mindenre, a legkisebb mozzanatra. Száz szem, száz fül. Értette angyalom, - simitgatta meg a szép Fekete Liskát, ki feltétlen engedelmisséggel és bizalommal követte a gróft minden lépésében, minden gondolatában.

A hölgyek pár óra múlva elutaztak. S utánuk kevés vártatva a gróf is befogatott, s bizalmas barátjával, Stefi gróffal követte őket.

Már messziről lehetett látni a folyvást tóduló néptömeget, a mint a szilvási uton hosszú vonalakban, majd gyalog, majd kocsikon, közben egy egy gyors ügetésben siető hintón törekedett elérni a szomorú kastélyt.

A nép soha sincs - legnagyobb munkája mellett is annyira lekötve, hogy részvéte kifejezésében bármi is akadályozza. Kötelességet vél abban teljesíteni, hogy nagyjait, előkelőit tisztelje. Ünneplő ruhájába öltözik s oly igaz meghatottsággal járul urasága, vagy pártfogója gyász hajlékába, mintha csak templomba menne.

Gyermeteg szívében él még az isten; nem muzsika szó előtte a lelkiösmeret, melynek szavát csak ottan, ottan hallja. Szíve a nyomoruságban, az élet sulyos napjaiban is részvétre kész. Mikor sir, igaz könyeket sir. Nem kér érte jutalmat, elösmerést, csak mint a gyermek: egyet szeret, ha észreveszik. A tágas udvart megtöltötte már a nagy rokonság hintója, a nép pedig zsúfolásig beülte, beállta a gyásztermet.

Ott feküdt a szép ifju gróf drága, aranykeretű, fehéres szinti érczkoporsójában - mosolygó arczzal, mintha édes álmodnék, s testvéreivel folytatná tanulását, játékát. Hófehér vékonyka kezeire nem tapadt az élet szennyéből semmi. Talán érezte, hogy nézik, hogy édes anyák siratják sokan, sokan kiknek ép ily szép fiaik vannak - a temető lombos fái alatt.

Mosolygó, szép metszetű ajkán bizonyynyal ott lebegett a szó: én is oda megyek.

A sűrű tömegben egy csomó komor, kevély tekintetű gróffal keresztül törtetett Welden Emil gróf, oda fúrta magát a halotthoz, s mintha egy rideg halottkém volna, jól megvizsgálta az arcot s rajta minden kis foltocskát, mely a halált mutatá, éles szemeivel megjegyzett.

Intett a társainak, hogy nézzenek erre a halottra.

Azok jól oda néztek, a fejüket csóválták - a nép mély részvétre gondolt - aztán egy fordulattal bementek a gyászoló családhoz.

Ott már sokan voltak a magas arisztokráciából - temetkezési fényben és pompában.

Mindjárt a grófné mellett az öreg Bodonné, ki most már mégis csak ide tartozott.

Welden gróf oda ment a grófnéhez - azaz Bodonnéhoz és mélyen meghajtotta magát előtte. Azonban kezet nem nyújtott és nem csókolt kezet sem.

Alig egy pár percz múlva oda ment Bodon Pál urhoz is.

Tisztán hallhatóan mondá, sokak füle hallatára:

- Sajnálom, de ki kell jelentenem: a gróf nem halt meg természetes halállal; én a grófot ha eltemetnék is exhumáltatni fogom. Igen.

Ezzel hátra huzódott, és mindenek nagy felindulására nehányad magával kivonult a teremből.

Rémület szállotta meg a gyászközönséget, a mint a hír erősebb és biztosabb alakban terjedni kezdett.

- Mi történt?

- Hogy van?

- Ki tette? Borzasztó! A grófot megölték.

Undorral, megvetéssel néztek a mélyebb érzésű emberek az új uraságra Bodon Pálra. Most már mindenki talált benne valami csúf, becstelen vonást.

- Aljas!

- Alattomos. Meglátszott az mindig.

- Ugy csábitotta el a szegény grófnét.

- No de ugyan megjárta.

Még az esperes ur se tudott mellette felhozni semmi mentő adatot. Szégyen nem szégyen, de biz ő is, még a temetés alatt azon buzgó férfiak közé állott, kik a vizes lepedőt tökéletesen rávetették a szegény kurátorra.

Csoportok képződtek, melyek apróra megbeszélték, hogy a halált mi idézte elő.

Oh milyen jókedvű volt a közönség, mintha egy régóta garázdálkodó betyárt keritettek volna kézre.

Ez volt a temetés.

Ilyet még nem láttam.

A papok alig birták a nagy izgatottságban elmondani fényes dikcióikat. Az énekkar is össze-ment.

- Összejátszottak.

- A grófné is bűnös.

- Elcsukják mind a kettőt.

Már a lefejezésről, akasztásról is beszéltek a lelkesebbek.

Sokan örömeikben szinte tánczra kerekedtek.

Óh irtóztató gonosz az ember!

Hol voltak a védők?

A vén Bodonnét szinte agyon verték. A legocsmányabb szavak röpültek felé.

De ünnepelték Welden grófot, azt a bátor nemes hőst, a ki az égbe nyuló szarvakat hatalmas kezével letörte. Bodon Pál megsemmisült.

A halott nem a szegény kis gróffiu volt, hanem ő, a rettenetes gyilkos.

- Oh hogy minden bűnt kiderít az isten! nyögték az asszonyok - de derítsen is, hogy nyerjen igazságot a világ.

Mert az igazságra ez a világ olyan nagyon szomjuhozik.

No hát ilyen vidám temetés régóta nem esett Szilváson.

Sokért nem adták, a kik ott lehettek.

Jaj jaj micsoda történet! Ezen lehet táplálkozni évekig.

A temetés után való nap minden pesti ujság ezzel a borzasztósággal foglalkozott.

A mennyi képes lap akkor volt: mindenik közölte elől az erkölcsbirót, Welden Emil grófot, bentebb, hátrább a megkötözött gyilkosokat.

Egy főkurátor, a ki gyilkos. Ejh!

Egy gazdag grófnő, a ki a tulajdon gyermekét elpusztítja a latráért. Hajh!

Kiszállott a törvényszék Szilváson.

A bűnügyet fölvtették.

Tanu keresés, tanu kihallgatás.

A bíróság asztalán három anonym levél, mely megczáfolhatatlan adatokkal bizonyította be, hogy az ifju gróf méreg által veszett el.

Ezt a három levelet Welden Emil gróf szolgáltatta át a bíróságnak.

De lesznek tanuk.

Bizony lesznek ám. Fölös számmal.

Nem festem Bodon Pál lelkiállapotát - úgy sem állott az másból, mint nyögésből és sirásból, mely néha a férfiun is erőt vesz.

A szegény grófné - -

Boritsa e képet sűrű fátyol.

Egyik nap a másik után telt el, sietve gyorsan, eseményekben gazdagon.

Megérkeztek az orvos urak.

Kivonszolták a kriptából nemcsak az ifju grófot, de még az öreg grófot is.

A bonczoláshoz csak a legkiválóbb rokonokat és érdekelteket bocsátották.

A főhelyen ült Welden gróf - készen a szóval, hogy:

- Megvan, ott a méreg.

- Nagyságos, méltóságos, tekintetes uraim - hangzott egy metsző női hang -

- Igen igen tekintetes biróság, méltóztassék bebocsátani, ez egy igen derék asszonyság - intett az asszony felé Welden gróf - jöjjön csak édes Czunya Gergelyné asszonyság - jöjjön, jöjjön. Hol volt maga az istenért? Hova tűnt el? Hol járt, hogy nem volt található?

- Az eszközeimért jártam. Itt vannak a hátam mögött, tessék azokat is beereszteni.

Két közönséges falusi ember, milyen ezer is van.

Utat engedtek nekik.

- Kár volt azokat a kedves méltóságos grófokat olyan rémitően földarabolni - kezdé Czunyáné asszony.

- Mért lett volna kár, asszonyság? válaszolt a biróság elnöke.

- Csak azért, mert azokat senkisem emésztette el a maguk betegségén kívül.

- Csakhogy az a betegség - -

- Hát megkövetem alásan, mért hivattak most engemet ide?

- Azért, hogy adja elő, hogy mint szakácsné, mit tapasztalt az ételek körül?

- Az öreg gróf irányában nem szólhatok, de az ifju gróf az én főztemet-sültemet ette, a mig szegényke enni tudott.

- Itt levelek vannak, a melyek azt tartalmazzák, hogy a beteg ételei meg lettek volna mérgezve.

- Ki mondja? Még az is gazember, a ki hiszi - -

- Nono - csöndesebben. Talán ki tudná magát fejezni illendőbben is?

- A grófné, éltesse sokáig a jó isten, olyan mint egy falat kenyér.

Őt csak egy förtelmes, komisz lélek gyanusithatná. Bodon Pál, az öcsém, a grófné ura is olyan ember, hogy isten becsületesebbet, meg jobbat nem teremthet. Hát ezekkel végeztem. Hanem mondhatnék én sokat.

- De csak mondjon is.

- Igenis - igazított egyet a kendőjén Czunyáné és lépett egyet előrébb - van itt, a ki szerette volna, ha én az egész grófi familiát a grófnén kívül kipusztítom. Erre kaptam is kétszáz forint előpénzt.

- Kitől?

- Hát ha beszélni hagynak, azt is megmondom. Ugy volt, hogy én május elején, gondolom 4-én délelőtt úgy 10-11 óra körül megjelentem két czimborámmal, ugyancsak egyik atyámfia is közülök, Welden Emil méltóságos gróf urnál, a tulajdon kastélyában, hogy -

- Tagadom, sohasem láttam. Azon napon Pesten voltam - kiáltott a gróf elhalványodott, zöldült arczczal.

- Hát Bokros Mihály, meg Czunya öcsém, hogy volt a dolog?

- A mint Czunya Gergelyné néném mondja. Mi mindent hallottunk.

- Kérek zárt tárgyalást - esdekelt remegő hangon a gróf.

A birák összenéztek s pár percz után a legszükségesebb egyéneken kívül eltávolítottak mindenkit a teremből.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET. A törvény, a törvény.

A törvényszéki kihallgatás, vallatás egyszerre csak mint a szilaj ló, melynek zabláját erős kéz rántja meg: megállott.

Az urak összenéztek.

- Czunyáné asszony, a tárgyalást a mai napra felfüggesztjük. Csak tartsa együtt embereit, hogy a mikor szólítjuk megjelenhessenek.

Most elmehetnek.

Künn a nép dörömbölt, várta a híreket, és nem akart az udvarról, a kapuk öbléből, vagy a hol biztos jó helyre tehetett szert, mozdulni.

- Én innen - hallatszott a követelő kiabálás - az istennek se megyek. A mi lesz, hát legyen, én kivárom.

- Hagyd el Kardos öcsém, nem eszünk mi abból ma, de még talán holnap se - szólt a tömegből egy galambősz haju öreg ember. Tanuld meg: a szegény embereké a kötél, az uraké a selyemtakaró. Láttam én, mikor a német egy birkáért három embert akasztott fel: apát, fiut, vőt.

Az emberek a borzalom jóleső érzésével fordultak az öreg felé.

- Hej Savanyu bátyám, de éghet ám most valakinek a talpa alatt a föld.

- Ne féltsd te egyiket se. Varju a varjunak szemét ki nem ássa.

- Ahol ni, jönnek az urak.

- Nem mondtam, hogy nem lesz semmi. No látod?

- Vajjon hogy állhat a dolog?

A hivatalsszolgák, hónuk alatt egy csomag irattal, majd a birák, kiküldöttek kezdtek szállingózni a széles folyosókról, mint mikor a hivatalos munkának vége.

Előrobogtak a kocsik.

Előbb az urak, majd a nép is, ki erre, ki arra elszéledt.

A falu, de az egész megye nem beszélt egyébről, mint a mérgezésről. Minden nap lesték, várták, hova dől az ügy. Mikor viszik a tömlöczbe az új uraságot, mert ő a gyilkos, mikor viszik utána a grófnőt is?

Nótákat csináltak a gyilkosságról és mint egy dicső embert, énekelték Emil grófot, a szegény árva Liszkát és a jó ispánékat.

A per lassan folyt, holott épen úgy indult, hogy rögtön befejeződjék. Nagy tuskó, vagy leszakadt kőszikla lehetett az, ami a vizet folyásában úgy megakasztotta.

De az igazi bünösről csak nem lehetett kitudni semmi biztosat.

Ősz felé járt már az idő, a kukoriczásban megszaporodtak a nyulak.

Nagy kutyacsaholás verődött ki a szilfák mellől.

- No mi aligha kapjuk oda haza a kastélyában a grófot - fordult hátra egy könnyű, fél uri kocsi üléséről egy fiatalos paraszt ember.

- Miért?

- Azért tekintetes bíró ur, mert a grófot ott látom.

- Hol?

És fölemelkedett, hogy szét nézzen.

Egy csomó tarka vadász eb nyihogott a gróf körül.

- Méltóságos gróf ur kérem, kérem - kiabált egy köpczös, jól táplált, bozontos haju és deres szakállu ur.

A gróf néhány lépést tett a beszélő felé.

- Kérem kérem, nagyon fontos mondani valóm lesz méltóságodnak.

A veres szakállu ur leugrott a kocsiról és oda szólt a kocsisnak:

- Miska, eredj lassan a kastély felé, oda érünk mi is.

- Minek tulajdonítsam a szerencsét bíró ur?

- Nagyszerű kutyái vannak a grófnak. Én nem értek efféléhez. Tán egy nyulat se lőttem életemben.

A gróf nevetett és kivette szivartárczáját.

- Köszönöm gróf ur, most még nem. De talán később. Sok mondani valóm van.

- A mint tetszik.

- Rosszul állunk gróf ur. Borzasztó rosszul.

- Hogy?

- Átkozott rosszul. Nem irta-e Sólyom gróf és Stefi gróf hogy ma estére itt lesznek? Itt kell találkozunk.

Egy hosszú meleg füstöt bocsátott ki a gróf szájából, és leverte szivarja hamvát.

- Jönnek. Irtak - mormogá a gróf.

- Én a legnagyobb titoktartás alatt mondom, a mit mondok. Ne tessék szólni senkinek. Egy szót se méltóságos uram.

A gróf egész közönyösen vett mindent, pedig az a kohó, a melyet a bűn fűtött, hogy égett oda belül.

- A vallomások, tanuk, - de mennyi tanu! - tisztára kiderítették, - megbocsát a gróf, hogy így beszélek - hogy a gróf nemcsak hogy elhirtelenkedte a dolgot, de beleugrott a legveszedelmesebb verembe, az éhes farkasok közé. Rettentőn elszámította magát.

A gróf ismét csak fűtta a füstöt, és el-eltátotta a száját jól.

Nyers, sértő támadó fellépéséből nem tudott most érvényesíteni csak egy vonást is.

Hol fűttybe, hol valami operába kezdett.

- Gróf ur, hát nem tetszik rám hallgatni? Ne szóljak? Tán megkapta már az idézőt? Vagy az elfogatási parancsról is -

- Megveszem a Margit szigetét, s ott a tél folytán elite bálokat rendezek. Lejön az udvar. Akkorra talán megkapom az arany gyapjas rendet.

- Értem gróf ur.

- Hozatok Párisból egy olyan szakácsot, a kinek havonként 300 frankot fogok fizetni.

Ismételte a füst fuvását, ami igen sikerült is a nemes grófnak.

- Hát lássa a gróf, épen ezért jöttem. Magas, igen magas helyről kaptam az utasítást, hogy jöjjen titkon és sugjam meg a grófnak, hogy a börtönt semmi uton se kerülheti ki, csak igen okos szimulálással. A világért főbe ne lőjje most magát.

Ez a legrosszabb lenne. Erre is eljöhet az idő, de most tartsa magát még erősen. Az a gaz szakácsnő tett bennünket tönkre, gróf. De hogy tehetette a méltóságos ur azt, hogy ép a temetésnél inscenáljon olyan borzasztó jelenést? No hát különben az már jó, mert azt valóságos örültségnek lehet venni. Az orvosok egyenesen annak veszik, és igen szerencsés invenczióknak tartják.

Az mindenesetre be fog következni, hogy önt valami jónevű német tébolydába visszük, a hol a saját költségén nagyszerűen élhet, csak valahogy el ne árulja magát. Nem kell hogy a dühöset játsza, mert akkor megkötik az ápolók. Legjobb lesz, ha kiadja magát Krisztusnak, prédikáljon, az iránt biztosítom, hogy ez a grófnak jól fog állani. Ez a legártatlanabb. Vagy tánczoljon és képzelje magát valami világhírű tánczosnak.

- Tudja, olyan lucullusi ebédeket adok, a milyeneket még nem evett a világ. Megtaláltam a Dárius kincsét a templom alatt, egy koporsóban. Óriási koporsó.

- Jól van gróf ur, látom hogy már ellátták az utasításokkal, de nekem egy kis józan észre van szükségem, csak tíz perczig, hogy a tényeket összeállítsam. Hallom, hogy vagyoni tekintetben igen gyengén áll. Pénz nélkül egy ilyen szerepet nem lehet eljátszani. Tessék ezt jól felvenni gróf ur. Az én uti költségem - én szegény ember vagyok -

- A Dárius kincséből -

- Ejh most ne bolondozzunk. A tébolyda - nagy költség, az illetékes körök megnyerése - teméntelen kiadásokkal jár.

- Hát a Dárius -

- Gróf ur, akkor nem a tébolyda vár önre, hanem a legszigorubb fegyház. Tetszik tudni, hogy az igazságot elaltassuk - oda igen igen bő pénzforrás kell. Megteszünk önért gróf ur mindent, talán a grófnét oda fogjuk birni, hogy önt örültnék deklarálja és maga a grófné kérjen a Felségtől audienciát az ön megkegyelmeztetése érdekében. Hisz önt nagyszerű nemzetség veszi körül, ha még ily vasgyűrűn is át tudna hatni az igazság, a törvény, - csodálnám! Önt megmentjük. A kinek oly fényes összeköttetései vannak, mint kegyednek, az nyugodtan nézhet a világ szeme közé bármily becstelen cselekedet után. De a pénz - az mellőzhetetlen. A rokonok a közbenjárást szívesen megteszik, de pénzt nem szeretnek adni.

- Én véka számra adhatom a pénzt, ott a Dárius kincse.

- No gróf ur, én jó embere vagyok, velem beszélhet, de semmi tréfát el nem tűrök. Én becsületes egyezkedésre jöttem. Értsük meg.

Akkorra oda értek a kastély kapujához.

- Bodon oly ártatlan mint a nap; az az oly tiszta; az tul van minden veszélyen, de a szegény Fekete Liszka, az börtönbe kerül, a vén ispánt se menthetjük meg.

Egyes egyedül a pénz tehet valamit. Gróf ur, akár honnan.

Pestről, Bécsből, Londonból, vagy bárhonnan bárkitől, de pénzt, pénzt - különben a kedves szeretője elveszett.

- Pista, Gyurka, Palkó jertek ide, köteleket - kiabált a gróf, ezt a gazembert meg kell kötni. Az uton megrabolt, kivette a tárczámat - köteleket, köteleket. - Rabló, megöltek.

- Jó jó, gróf, ez mind jól megy, csak ne rajtam tessenek a simulálás tudományát gyakorolni. Lesz arra elég mód. Takarodtok innen ficzkók!

- Kössétek meg a gazembert, csak erősen, hátra a kezeivel.

A szolgák előbb vonakodtak, később a gróf követelő parancsaira mind közelebb mentek a bíró urhoz. Félve, óvatosan, de végre is megragadták, s hogy a szegény bíró nem akarta magát engedni, ütötték, verték, rugták. Csak úgy csorgott fejéből a vér.

Arczát össze-vissza törték.

- Most dobjátok a legmélyebb pinczébe, a patkányok közé.

- Gaz-emberr. És ilyenek akarnak törvényt tenni!

A rettenetes visitásra lejöttek a kastélyból a grófok, Sólyom gróf, Stefi gróf s egy csomó - kéznél levő eszem-iszom vendég, falusi ur, ki mindig megtisztelve érzi magát, ha grófi udvarban dőzsölhet.

Kaczagtak a nyomorult bíró jajgatásán, ki a rettenetes igazságtétellel, a lekenyerezhetlen törvénnyel fenyegetőzött.

A törvény, a törvény! Azt még egy ember se játszhatta ki - a kinek nem volt pénze, vagy egy közbenjáró szép felesége, főfő rokona.

Én szegény özvegy ember vagyok - én félek tőle!

TIZENÖTÖDIK FEJEZET. A plebejus ember.

Egyet fordult a szélkakas. Oh milyen derekasat fordult.

A bécsi és pesti lapok nagyszerű cikkeket hoztak.

Egyik nap Welden Emil gróf benne volt a legelőre haladottabb agylágyulásban és nem ismert meg senkit, nem lehetett kihallgatni, a társadalomra nézve tökéletesen elveszett, a hatalmas főrangú rokonok küllőjéből kiesett örökre - azonban a másik nap már más nótát lehetett hallani, gazember méregkeverő, gyilkos, egy egész nemzetséget ki akart ölni, hogy a Szilvássy-féle óriási birtokokat örökölhessen. Az volt a célja, hogy egy bizonyos rossz hírű leányt, valami Fekete Liszka nevűt elvegyen, a kivel már régóta közös háztartást folytat.

Kis lapok, nagy lapok, keresztyén lapok, zsidó lapok borzasztó cikkeket hoztak.

Nagyszerű, hetekig, hónapokig elhúzódható szenzaczióális tárgy. Minden trafik ablakából ezek a nyomorultak tekintettek ki a járókelőkre dísz ruhában és köznap ruhában.

Ott lehetett látni a Bodon családot egy képen, a vén Bodont Bodonnéval, az ifjú Bodon urat a grófnéval és a kis szilvási gróffiukat. Egész fejedelmi képcsoportozat formájára alakított csoportozat.

Más lap a Welden gróf környezetét adta a szép Fekete Liskával, a szilvási kövér ispánnal és ispánnéval. Itt foglalt helyet Czunya Gergelyné is, a volt fegyencznő, czinkosaival.

A nemesebb szívű rokonok kétségbe estek a Zách-nemzetségszerű meghurczoltatáson. Kiköltöztek Párisba, Londonba, Amerikába, míg a förtelmes modern hajsza le nem csendesül.

Hogyan?

Hát nincs törvény, mely e szemtelen vásárt eltiltja? Hát szabad az ártatlant megtorlás, kárpót-lás nélkül oda kötni a pelengérhez? Nem szól ebbe a papság, mely az erkölcs őre, a családok tisztességének megoltalmazója? A jótékony intézetek, melyek gondoskodnak az utcázon-gyok, az elzülloktek, a részegek, a bukottak, a kítaszítottak fölkarolásáról, gyöngéd táplálásáról, tisztába öltöztetéséről: mindezeket el tudják nézni? Sőt tán ők is ott tánczólnak a szemtelen kíváncsiság szemetes czirkuszában?

Ah ez rettenetes lenne a XIX. században.

Egy elvakult szerencsétlen ember bünt követett el: hát büntessétek meg. Ki szól az ellen? De aztán elég. De ne hurczoljátok, mint a lófarkához kötöttet a sárban, az utcák, korcsmák, kávéházak, selyem diványos kaszinókban.

Ember az. Hogy nem pirulsz, hogy te is ember vagy?

Jézus, Nazárethi Jézus, hol vagy? Hol a korbácsod?

Egy akkori bolondos lapból irtam ki e sorokat, s most ide illesztettem, hogy hiven adjam a kort.

Ma barátom lophatsz, mert egy szót sem irnak rólad a lapok. Sikkaszthatsz, csalhatsz, még a főispáni széken is, a legmagasabb igazgatói széken is: - mert senki se kutatja a törvényen, az igazságos törvényen kívül, hogy mit csinálsz. Ártatlan rokonaidat meg nem becsstelenítik, az ágyukból ki nem ránczigálják: terhét, súlyát, szégyenét - ha csakugyan vétkezett - egyedül a bűnös, s szánsalomra méltó tévedt embertárs hordozza.

Ah mily tiszta is most a levegő.

Nem hallom a kegyetlen Marius lefejezetteinek napokon, heteken át tartó nyögését, sem a Sulla iszonyu megtorlását.

A capitoliumba - az országházba e megörjítő ordításból egy hang se verődik be.

Nem nem.

Óh az egy templom, egy felséges templom.

Igen, abban a rettenetes, sötét időben, melyben e történet alakjai élnek: a törvény kezét fogott a csőcselékkel és a piacon tartotta tárgyalásait, mint a hogy ma az akasztást végézik, a felséges nép előtt, a felséges nép gyönyörködtetésére.

Ah milyen más időket élünk ma.

Röviden végezhetek.

A törvény a legszigorubb ítéletet, és egyszersmind a legigazságosabbat hozta:

»Welden Emil gróf, mint tébolyodott, átadatik sorsának ez - ez és eme paragrafusok alapján. Mint a nagy költő éneкли:

„Eredj haza szegény asszony
Mosd fehérre véres lepled,
- - isten adjon
Erőt ahhoz és kegyelmet.”

Neked is hasonlókat kívánunk.«

Fekete Liszka a vizsgálati fogság betudásával mint a mérgezési kísérlet felbujtója, kap három évi fegyházat.

Szalma György ispán és neje, Fekete Zsuzsána, mint a mérgezési kísérlet tudói egy-egy évi börtönre ítéltetnek.

Czunya Gergelyné felmentetik.

Bodon Pál szilvási - stb. stb. birtokos és neje Szilvássy Charlotte grófnő minden tételben, minden ponton felmentetnek.

- Éljen, éljen! tombolt a nép, az érdemeket legjobban ösmerő és méltányló nép - éljen Bodon Pál a mi főkurátorunk -

- A mi barátunk -

- A mi rokonunk -

- Az igaz hazafi -

- A nagy emberbarát - - -

Éljen! harsogott végig az utcákon.

A lapok a bécsi és pesti lapok most ujra kezdték a harcot e czimen:

»A plebéjus.«

Bodon Pál nem nyugodott addig feleségével, a grófnővel, míg Fekete Liszka ki nem szabadult sanyaru fogságából.

Mi lesz belőle?

Ki tudná azt!

Bemélyedt a szerencsétlen elesettek népes osztályába, melynek tagjairól a világ csak akkor vesz tudomást, mikor meghaltak, s mikor nevöket életüket résztvevő, szánakozó emberek a temető sövénye mellett elföldelték.

De a plebejus ember él, s annak a szép magyar megyének, hol egyszerű alakja legelőször feltűnt: ma is igaz disze és áldása.